

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Katedra pedagogiky a psychologie

Studijní program: B7505 Vychovatelství

Studijní obor: Pedagogika volného času

Toulky světem jako téma pro keramickou tvorbu
ve volnočasových aktivitách

Wandering the world as a subject for ceramic
production in free time activities

Bakalářská práce: 12-FP-KPP- 83

Autor:

Jana Zábrowská (Caidlerová)

Podpis:

.....

Vedoucí práce: ak. mal. Markéta Pošarová

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
58	0	21	5	25	7+CD

V Liberci dne 12. června 2013

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jana Zábřorská**
Osobní číslo: **P10000145**
Studijní program: **B7505 Vychovatelství**
Studijní obor: **Pedagogika volného času**
Název tématu: **Toulky světem jako téma pro keramickou tvorbu ve volnočasových aktivitách**
Zadávající katedra: **Katedra pedagogiky a psychologie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl :

1. Vytvoření tématické řady do kroužku keramiky.
2. Realizace tématické řady v kroužku keramiky.
3. Evaluace programu.

Požadavky:

1. Zorientovat se v odborné literatuře k danému tématu.
2. Nastudovat odbornou literaturu.
3. Vytvoření tématické řady a zařazení artefaktických prvků.
4. Ujasnění cílů individuálních, skupinových a kurikulárních.

Metody:

1. EUR - třífázový model učení.
 2. Pozorování.
 3. Dotazníkové šetření
-

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

- CAMPBELLOVÁ, J. Techniky arteterapie ve výchově, sociální práci a klinické praxi. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-204-1.
MATTISON, S. Jak se dělá keramika. Praha: Slovart, 2004. ISBN 8072095994.
RADA, P. Keramika. Praha : Aventinum, 2008. ISBN 978-80-86858-45-6.
ROESELOVÁ, V. Řady a projekty ve výtvarné výchově. Praha: Sarah, 1997. ISBN 80-902267-2-8.
ROESELOVÁ, V. Techniky ve výtvarné výchově, Praha: Sarah, 1996. ISBN 9788090226715.
SLAVÍK, J. Od výrazu k dialogu ve výchově - Artefletika. Praha : Univerzita Karlova - Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-437-3.
SLAVÍK, J. Umění zážitku, zážitek umění: teorie a praxe artefletiky. 1. díl. Praha: Univerzita Karlova, 2001. ISBN 80-7290-066-8.
WEIS, G. Keramika umění z hlíny. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1954-2.

Vedoucí bakalářské práce:

ak. mal. Markéta Pošarová
Katedra primárního vzdělávání

Datum zadání bakalářské práce:

30. dubna 2012

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2013

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.

děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Kasper, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 30. dubna 2012

Čestné prohlášení

Název práce: Toulky světem jako téma pro keramickou tvorbu
ve volnočasových aktivitách

Jméno a příjmení autora: Jana Zábrodská

Osobní číslo: P10000145

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložila elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedla jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne 12. 6. 2013

Jana Zábrodská

Poděkování

Děkuji vedoucí své práce paní ak. mal. Markétě Pošarové za cenné rady, odborné vedení a ochotu při vypracování této bakalářské práce.

Anotace

Cílem práce „Toulky světem jako téma pro keramickou tvorbu ve volnočasových aktivitách“ bylo připravit a realizovat výtvarnou řadu, která se zabývá vývojem keramického řemesla. Jednotlivá zastavení jsou tedy putováním, která dětem umožňují zjednodušený pohled na část tohoto vývoje. Zároveň tento cyklus nabízí žákům možnost naučit se v keramické tvorbě novým technikám a postupům. Při realizaci byly použity prvky artefiletiky, třífázové učení EUR a poznatky ze zážitkové pedagogiky. Spojením těchto oborů vznikl program, který má na předním místě zážitek, pracuje s motivací, reflexí a dialogem.

Klíčová slova

Artefiletika, keramika, motivace, třífázové učení EUR, řemeslo, volnočasové aktivity, výtvarná řada.

Annotation

The aim of the thesis "Wandering the world as the theme for ceramic production in leisure activities" was to prepare and implement an art sequence, engaged in the development of ceramic crafts. Individual stops are thus wandering, which enable children simplified view of this development. It also brings pupils the opportunity to learn new techniques and procedures in ceramic art. Elements of artefiletics, three phase learning EUR and knowledge of experiential education were used within the realisation.

By combining these disciplines, a program with the experience at the forefront, working with motivation, reflection and dialogue was created.

Keywords

Artefiletics, ceramics, motivation, three phase learning EUR, craft, leisure activities, arts series.

Obsah

1	ÚVOD.....	3
2	TEORETICKÁ ČÁST	5
2.1	REALIZACE VÝTVARNÉ ŘADY	5
2.1.1	Výtvarná řada.....	5
2.1.2	Artefiletika.....	5
2.1.3	Třífázový model učení EUR.....	6
2.1.3.1	Myšlenková mapa.....	8
2.1.3.2	Metoda I. N. S. E. R. T.....	8
2.1.3.3	Pětilístek.....	8
2.1.3.4	Předvídaní.....	9
2.1.3.5	Vennův diagram.....	9
2.1.4	Evaluační.....	9
2.1.5	Cíle skupinové, individuální a kurikulární.....	10
2.1.6	Volnočasové aktivity.....	10
2.2	KERAMIKA	11
2.2.1	Keramické hmoty.....	11
2.2.2	Techniky ručního vytváření.....	12
2.2.2.1	Obecné principy prostorové tvorby.....	12
2.2.2.2	Modelování.....	13
2.2.2.3	Technika vymačkávání.....	13
2.2.2.4	Válečková technika.....	13
2.2.2.5	Vytváření z hliněných plátů.....	14
2.2.3	Točení na hrnčířském kruhu.....	14
2.2.4	Formování a lití.....	15
2.2.5	Dekorační techniky.....	15
2.2.5.1	Plastické dotváření.....	15
2.2.5.2	Engoby.....	16
2.2.5.3	Glazury.....	16
2.2.5.4	Barvítka a oxidy.....	17
2.2.6	Sušení a pálení.....	17
2.2.7	Nářadí a vybavení.....	18
2.3	HISTORIE KERAMICKÉHO ŘEMESLA	19
2.3.1	Pravěká keramika.....	19
2.3.1.1	Věstonická venuše.....	19
2.3.1.2	Lineární, vypíchaná a šňůrová keramika.....	19
2.3.2	Keramika starověku.....	20
2.3.2.1	Mezopotámská keramika.....	21
2.3.2.2	Keramika starého Egypta.....	22
2.3.2.3	Keramika předkolumbovských civilizací.....	23
2.3.3	Následující vývoj.....	23

3	<i>PRAKTICKÁ ČÁST</i>	25
3.1	VĚSTONICKÁ VENUŠE.....	28
3.2	LINEÁRNÍ, VYPÍCHANÁ A ŠŇŮROVÁ KERAMIKA	30
3.3	KLÍNOVÉ PÍSMO A HRNČÍŘSKÝ KRUH	32
3.4	VEŠEBT	34
3.5	PŘEDKOLUMBOVSKÁ KERAMIKA	36
3.6	VYHODNOCENÍ CÍLŮ	39
3.7	VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKU	40
4	ZÁVĚR.....	44
5	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	46
6	SEZNAM OBRÁZKŮ.....	49
7	SEZNAM TABULEK.....	49
8	SEZNAM PŘÍLOH.....	50
9	PŘÍLOHY.....	51

1 ÚVOD

Keramická tvorba přináší lidem možnost vlastní realizace, rozvíjí tvořivost, představivost a cit k umění. Při samotné tvorbě se člověk může soustředit jen na sebe a své dílo. Přitom se uvolní, zklidní a oprostí od všedních starostí.

Především dětem dává možnost vlastní realizace a sebevyjádření. Děti zažívají pocit úspěchu a důležitosti. Mohou vyjádřit svoje očekávání, přání, ale i strach a nejistotu. Snad pro všechny tyto přednosti se děti na hodiny keramiky těší, práce jim dělá radost a je na nich vidět, že je to prostě baví.

Výroba keramiky je nejstarším řemeslem, které člověka doprovází už od pravěku. Lidé přišli na to, že se vlastnosti hlíny po vysokých teplotách mění, a začali tento poznatek využívat ke svému prospěchu. Na začátku to byly hliněné figurky, jež byly symbolem zachování rodu a doprovázely člověka na cestách. Poté, co se lidé usadili v úrodnějších krajích a jejich obživou se stalo zemědělství, začali s výrobou jednoduchých nádob. Vtiskováním různých nástrojů do povrchu začal člověk se zdobením a vytvářením nejrůznějších tvarů a podob keramiky. Tento proces se odehrával v různých dobách a na různých místech naší planety. Jednotlivé civilizace vznikaly a zanikaly a přitom docházelo k předávání zkušeností a vývoji samotného keramického řemesla.

V této práci se proto soustředím na počáteční vývoj keramického řemesla. Toulky světem jsou seřazeny tak, aby se děti postupně dozvěděly o tom, jak tento vývoj probíhal, a zároveň se naučily různým technikám, které jsou v keramické tvorbě základním kamenem. Protože pravděpodobně nejstarší nález keramiky byl objeven na Moravě, začínají toulky u nás v Čechách. S keramikou lineární se postupně dostáváme do celé Evropy. Další zastávkou je území velkých řek Eufratu a Tigridu. Se vznikem Mezopotámie dochází ve vývoji lidstva k velkému posunu vědění všeho druhu. Pro keramické řemeslo je to především objev hrnčířského kruhu, pálení glazovaných obkladů a cihel pro výstavbu domů. K podobnému vývoji a rozkvětu poznání dochází přibližně ve stejné době v Egyptě. Se stále se zdokonalující technikou vzniká keramika, která už neslouží jen k užitku, ale keramika, která je vyjádřením něčeho nového, neznámého a svou existencí přispívá k rozvoji uměleckého řemesla. Posledním zastavením je místo střední Ameriky, kde vznikaly předkolumbovské civilizace s vyspělou kulturou. S přihlédnutím k různým světovým oblastem je jejich keramika, která získává nejrůznějších podob, okouzlující a obdivuhodná.

Zde naše toulky končí. To ale neznamená, že by nemohly pokračovat. Krásná zastávka by mohla být ve Španělsku, Řecku, Římě nebo v daleké Číně, Japonsku či Indii.

Ve své dosavadní praxi jsem se s výtvarně projektovou výukou doposud nesetkala. Od roku 2008 vedu na základní škole keramický kroužek, kde se snažím o to, aby se děti naučily základní postupy vytváření z hlíny, aby si vytvořily vztah k práci a soustavné činnosti. Především však o to, aby je činnost v kroužku bavila, aby mohly mít radost z úspěchu a ze své tvůrčí práce. Aby jejich tvorba probíhala v příjemném prostředí, kde se cítí bezpečně a kde mohou bez obav vyjádřit svoje nálady a emoce.

Tato bakalářská práce mi dala jedinečnou příležitost seznámit se s výtvarnou řadou a její realizací pod odborným vedením.

2 TEORETICKÁ ČÁST

2.1 REALIZACE VÝTVARNÉ ŘADY

2.1.1 Výtvarná řada

„Výtvarné řady jsou poměrně krátké a srozumitelné útvary, které rozvíjejí kterýkoli námět, úsek učební látky nebo výchovný problém. Jedna úloha výtvarné řady logicky navazuje na druhou a společně tvoří koncepčně promyšlenou linii kroků.“ (Roeselová 1997, s. 30).

Mezi výtvarné řady patří: výtvarný cyklus, metodická řada, tematická řada a řada srovnávací. Z těchto typů výtvarných řad moje práce asi nejlépe odpovídá výtvarnému cyklu, kde dominuje společný námět a děti se pokouší o různé zpracování zadaných úkolů. Výsledky svých prací mohou děti mezi sebou porovnat, diskutovat o nich, nacházet odlišnosti ve zpracování a pojetí svých spolužáků a přitom se naučit přijímat názory ostatních. To vše vede k ovlivnění výtvarného myšlení dětí (Roeselová, 1997).

2.1.2 Artefiletika

„Artefiletika je reflektivní, tvořivé a zážitkové pojetí vzdělávání, které vychází z umění a expresivních kulturních projevů (výtvarných, dramatických, hudebních apod.) a směřuje k poznávání i sebepoznávání prostřednictvím reflektivního dialogu o zážitcích z expresivní tvorby nebo vnímání umění“ (Slavíková, aj. 2007, s. 15).

Slavík (1997) vidí za velmi důležité propojení exprese (výrazu) a reflexe (komunikace). Zaměřuje se na výraz, komunikaci a výtvarnou formu. O artefiletiku se tedy jedná, pokud na tvorbu dětí navazuje reflexe a dialog mezi žáky.

Nejužitečnější je tzv. reflektivní dialog, který na základě vědomí rozdílnosti učí a rozvíjí komunikační a sociální dovednosti. Spolu se vzdělávacími motivy je reflektivní dialog zdrojem poznávání a sebepoznání (Slavíková, aj. 2007).

Sebepoznávání lidí je možné tehdy, pokud je založeno na „*srovnávání vlastního sebeobrazu s chováním a míněním ostatních lidí*“ (Slavíková, aj. 2007, str. 15). Je to tedy zjištění, jestli jsem podobný ostatním lidem, zda se v něčem liším a jak mě lidé v mém okolí vnímají. Artefaktika podporuje tímto u dětí realistický postoj k sobě a druhým lidem, rozvíjí sociální dovednosti, zvyšuje citovou odolnost a obohacuje vyjadřovací schopnosti (Slavíková, aj. 2007).

2.1.3 Třífázový model učení EUR

Třífázový model učení EUR patří v konstruktivistické pedagogice mezi inovativní výukové metody, které učí objevováním, zpracováním informací a spoluprací s ostatními dětmi. Prohlubuje tím týmovou práci, organizaci, kooperaci a komunikaci (Zormanová, 2012).

Písmena EUR znamenají evokaci, uvědomění a reflexi. Evokace má za úkol děti zaktivizovat a motivovat, především si děti mají vybavit to, co již o tématu vědí. V druhé fázi uvědomění si významu se děti seznamují s novými informacemi prostřednictvím čteného textu, filmu, přednášky nebo vlastním experimentováním (Činčera, 2007).

Ve fázi reflexe si děti třídí a upevňují nové vědomosti. Uvědomují si odlišné postoje ostatních spolužáků a na základě výměny názorů přeměňují svá dosavadní schémata a vytváří si novou představu o tématu. Je důležité, aby se fáze reflexe nezaměřovala s procesem hodnocení žákových znalostí a vědomostí, protože v této fázi učení nekončí. Žák stále poznává nové konstrukce (Grecmanová, aj. 2007).

Na co si dát pozor a čeho se vyvarovat ve fázi (Grecmanová, aj. 2007):

- Evokace: dobře si promyslet zadání, snažíme se konkrétně formulovat zadání a otázky. Evokace neznamená opakování, které směřuje k jedné odpovědi.
- Uvědomění: vybíráme vhodný zdroj informací. Poskytujeme dostatek nových informací a zároveň se snažíme o vytvoření textu, kterému žák porozumí.
- Reflexe: nepodáváme žádné nové informace.

Příklady vhodných aktivit (Šebestová, 2006) pro fázi:

Evokace

- Brainstorming
- Volné psaní
- Myšlenková mapa
- Pětilístek
- Kostka
- Klíčová slova
- Zpřeházené věty
- V. CH. D. (Vím – Chci se dozvědět – Dozvěděl jsem se)

Uvědomění

- I. N. S. E. R. T.
- Podvojný deník
- Skládankové učení
- V. CH. D. (Vím – Chci se dozvědět – Dozvěděl jsem se)
- Čtení s otázkami
- Učíme se navzájem
- Pracovní listy
- Řízené čtení
- Párové čtení

Reflexe

- Myšlenková mapa
- Pětilístek
- Kostka
- Volné psaní
- Brainstorming
- I. N. S. E. R. T.
- Vennův diagram

Blíže popisují metody, které jsem použila v realizaci výtvarné řady.

2.1.3.1 Myšlenková mapa

Myšlenkovou mapu můžeme použít ve fázi evokace i reflexe. Slouží k utřídění myšlenek, znalostí a názorů k danému tématu. Pomocí grafického znázornění si děti uvědomí souvislosti mezi jednotlivými jevy (Zormanová, 2012). Myšlenková mapa se může tvořit ve skupinách, dvojicích nebo individuálně. Při tvorbě myšlenkové mapy začneme tím, že napíšeme doprostřed papíru pojem nebo otázku a údaj zakroužkujeme. Děti do prostoru kolem zapisují vše, co je k danému tématu napadne. Přitom jednotlivá hesla ohraničují kroužkem či elipsou a zároveň je spojují mezi sebou podle vztahů, které mezi nimi existují (Grecmanová, aj. 2007).

2.1.3.2 Metoda I. N. S. E. R. T.

Insert znamená (Zormanová, 2012):

I	interactive	interaktivní
N	niting	poznámkový
S	system for	system pro
E	effective	efektivní
R	reading and	čtení a
T	thinking	myšlení

Při této metodě učitel předloží dětem text, který si děti pozorně přečtou a v průběhu čtení si označují v textu znaménky informace známé (V), nové (+), myšlenky, se kterými nesouhlasí (-) a informace, o kterých by se chtěl dozvědět víc (?). Dalším krokem je analýza textu, kdy se informace zapisují do tabulky se znaménky (V, +, -, ?). Nakonec učitel s dětmi diskutuje o textu i o informacích z nově vzniklé tabulky (Grecmanová, aj. 2007).

2.1.3.3 Pětilístek

U této metody „žáci postupně asociují k zadanému pojmu či tématu podstatná jména, přídavná jména a slovesa“ (Činčera 2007, str. 86).

2.1.3.4 Předvídání

Využívá psychický proces předvídání, který pracuje s představami o daném tématu. Děti pracují samostatně nebo ve dvojicích, dostanou obrázek a jejich úkolem je odhadnout, kdo nebo co je na obrázku. Svá tvrzení následně obhajují (Zormanová, 2012).

2.1.3.5 Vennův diagram

Vennův diagram slouží pro uvědomění si společných a specifických znaků některých jevů. Je to grafické znázornění pomocí kružnic, do kterých se zapisují znaky jednoho jevu, do další kružnice dalšího jevu. Kružnice jsou kladeny vedle sebe tak, aby mezi nimi vznikl společný prostor (průnik) pro společné rysy (Grecmanová, aj. 2007).

2.1.4 Evaluace

Obecný význam pojmu evaluace ve vědecké terminologii je „hodnocení“.

„V pedagogice znamená zjišťování, porovnávání a vysvětlování dat charakterizující stav, kvalitu, fungování, efektivnost škol, částí nebo celku vzdělávacího systému.“ (Průcha aj., 2008, str. 155)

Oblasti zkoumání v pedagogické evaluaci jsou podle Průchy (1996): evaluace vzdělávacích potřeb, evaluace vzdělávacích programů, evaluace učebnic, evaluace výuky, evaluace edukačního prostředí, evaluace vzdělávacích výsledků, evaluace vzdělávacích efektů a další.

Pro tuto práci je důležitá evaluace vzdělávacích programů a pro mne a moji praxi je nejvýznamnější evaluace edukačního prostředí.

Evaluace vzdělávacího programu zjišťuje po realizaci programu, který má určitý obsah, cíle a prostředky, zda splnil očekávání (Průcha, 1996).

Edukační prostředí můžeme popsat jako *„souhrn sociálních vztahů, interakcí, prožívaných situací aj., které jsou charakteristické pro určitou skupinu subjektů začleněných do vzdělávacího procesu“* (Průcha, 1996, str. 75).

2.1.5 Cíle skupinové, individuální a kurikulární

Cíle individuální

- Vytvoření a realizace výtvarné řady v kroužku keramiky.
- Zařazení třífázového modelu učení EUR do výtvarné řady.
- Zařazení artefietických prvků do výtvarné řady.

Cíle skupinové

- Rozvoj sociálních dovedností, např.: vzájemné komunikace, spolupráce, tolerance.
- Sledování vývoje skupiny.

Cíle kurikulární

- Seznámení s vývojem keramického řemesla od úplného počátku do r. 750 n. l.
- Získání nových a rozšiřujících poznatků z oblasti historie.
- Procvičení známých technik používaných v keramice a poznání technik nových.

2.1.6 Volnočasové aktivity

„Volný čas je možno chápat jako opak nutné práce a povinností, dobu, kdy si své činnosti můžeme svobodně vybrat, děláme je dobrovolně a rádi, přinášejí nám pocit uspokojení a uvolnění“ (Pávková aj., 1999, str. 15).

V současnosti většina rodičů řeší otázku volného času dětí. Podvědomě tuší, že pokud jejich dítě bude zaměstnané, bude se něčemu věnovat, bude to dobré pro jeho celkový rozvoj. Volnočasové aktivity rozvíjí empatii, sociální citění, vnímání různých odlišností a vyrovnání se rychlému tlaku společnosti, která vyžaduje stále rychlejší adaptaci jedince k rychle se měnícím podmínkám. Proto jsou volnočasové aktivity ve velké pozornosti celé společnosti a je na ně kladen velký důraz. Úkolem vychovatelů je umožnit dětem smysluplně trávit volný čas dle svých zájmů a nabídnout jim širokou škálu volnočasových aktivit. Výhodou samotných aktivit je nabídka setkání s ostatními vrstevníky a hlavně umožnění vlastní seberealizace. Tyto výhody zajišťuje i tvorba v kroužku keramiky.

2.2 KERAMIKA

Slovo keramika vzniklo ze slova keramos, které je řeckého původu. Je to název pro hlínu a hrnčířské výrobky. Dnešní význam keramiky je mnohem širší. Zahrnuje všechny předměty vytvořené z vypálené hlíny. Cihly, střešní krytinu, kanalizační roury řadíme do hrubé keramiky (Výrobky se silným, hrubozrnným střepem). Do skupiny jemné keramiky (Výrobky z keramické hmoty, jejíž částice jsou menší než 0,005 mm.) patří užitkové a ozdobné předměty, obkládačky a zdravotní keramika. (Rada, 1995).

2.2.1 Keramické hmoty

Základním plastickým materiálem pro keramickou výrobu jsou jíly, hlíny a kaolin. Mezi neplastické materiály patří ostřiva, taviva a organické přísady. Základní složkou kaolinu je nerost kaolinit ($\text{Al}_2\text{O}_3 \cdot 2\text{SiO}_2 \cdot 2\text{H}_2\text{O}$). Má bílou barvu a je hlavní složkou v porcelánových příměsích (Rada, 1997).

Podle teploty výpalu a druhu keramických hmot dělíme keramiku na hrnčinu (keramika s barevným průlinčitým střepem s výpalem do 1 200°C), kameninu (hutný střep s malou nasákavostí, výpal nad 1 200°C) a porcelán (slinutý slabý střep pálený ve vysokém žáru, výpal od cca 1 300°C do 1 500°C). Podle slinutosti střepu se keramika dělí na pórovitou, poloslinutou a slinutou (Pošarová, 2013).

Neplastické materiály se do hlíny přidávají proto, aby zlepšily její vlastnosti. Patří mezi ně: Uhličitan vápenatý, který při vypalování snižuje teplotu skelnatění, čímž působí jako tavidlo (náhražkou mu může být dolomit). Křemen, který ubírá hmotě na plastičnosti a snižuje smršťování. Nejvšestrannějším a nejužitečnějším materiálem pro hrnčíře je živec. Působí jako ostřice, tím zmenšuje smrštění při sušení a zároveň se chová jako tavivo. Je důležitý při výrobě odolného stolního náčiní. Dalším tavivem, jež zlepšuje při vypalování slinutost glazury a střepu je talek. Pro usnadnění sušení se do hlín přidává šamot, který působí jako ostřivo. Je to přežahnutá, rozemletá hlína různých barev a různé zrnitosti. Jeho vlivem se stává keramika odolnější vůči sušení a vypalování (Chavarria, 1996).

2.2.2 Techniky ručního vytváření

Slouží k výrobě keramického polotovaru z keramické hmoty. Jednotlivé techniky můžeme mezi sebou navzájem kombinovat. Abychom mohli jednotlivé díly spojovat, musíme je slepit řídkou kaší (šlikrem). Ten vyrobíme rozředěním stejné hlíny, z jaké je slepovaný předmět. Nejdříve zdrsíme plochy, které chceme spojit, navlhčíme je vodou a nanese na ně šlikr. Díly k sobě přilepíme a pevně stlačíme. Nakonec zaretušujeme šev a vyteklý šlikr (Rada, 1997).

2.2.2.1 Obecné principy prostorové tvorby

Prostorová tvorba *„rozvíjí schopnost hmatového vnímání a prožitku, obohacuje a prohlubuje vztah k povrchu, struktuře, materiálu s jeho charakteristickými vlastnostmi, objemu a prostoru, prostředí“* (Pošarová 2012, str. 5).

Mezi hlavní cíle výtvarné výchovy patří rozvoj osobnosti dítěte, jeho tvořivé a morální složky, poznání světa. Dalším cílem je seznámení dětí s širokou škálou vyjadřovacích prostředků. Vyjadřovací prostředky slouží jako nástroje pro originální výtvarný projev. Spolu s výtvarnými technikami, jež jsou v keramice nepostradatelné, a manuální dovednosti s nástroji se děti mohou pokusit vyjádřit svůj vnitřní i vnější svět. Důležité pro rozvoj dětského prostorového projevu je také nosné téma, vyváženost mezi námětem a technikou, možnost experimentování. Základním východiskem pro koncepci plastiky je materiál. V našem případě použití různých keramických hmot, které se vzájemně liší svými vlastnostmi a barvou (Roeselová, 1996).

K dalším prvkům, jež ovlivňují koncepci plastiky, patří velikost díla a použitý nástroj. Výsledný dojem spoluvytváří způsob, jakým autor pracuje s nástrojem. Tento způsob nazýváme výtvarný rukopis. Charakteristickou stopu zanechává každý nástroj. Pro vznik zajímavého tvaru je nutné s prací otáčet, pozorovat ji z více úhlů a s odstupem (Roeselová, 1996).

„Více pohledovost je charakteristickou vlastností prostorové tvorby včetně keramiky a je třeba dbát na otáčení prací a pozorování jejich kompozice z více úhlů pohledu“ (Pošarová 2013, str. 10).

2.2.2.2 Modelování

Modelováním rozumíme přidávání kusů hlíny, stlačování rukou, špachtlemi, vyhlazování, odebírání očky, vyrývání struktur, poklepávání laťkou. Většinou modelujeme keramickou plastiku figurální. Při modelování keramické plastiky je důležité dokončit práci odebráním hlíny z vnitřního prostoru. To provedeme buď odebráním hlíny ze spodu výrobku, nebo rozříznutím práce na části, vybráním hlíny zevnitř pomocí očka, konečným slepením částí a zaretušováním spoje (Pošarová, 2013).

Při modelování z volné ruky se snažíme vyhnout některým nebezpečím. Nejvíce může náš výrobek ohrozit bublina ve střepu, která vznikne špatným prohnětením hlíny a předmět při pálení roztrhá. Proto používáme hlíny dobře prohnětené, vakuované, případně použijeme hlínu s šamotem. Snažíme se také, aby stěna střepu byla na všech místech stejně široká. Nedochází potom mezi nestejně silnými místy k pnutí, které by mohlo výrobek poškodit (Rada, 1997).

2.2.2.3 Technika vymačkávání

Tato metoda je nejjednodušší pro vytváření nádob bez použití hrnčířského kruhu. Použijeme hroudu měkké prohnětené hlíny, kterou držíme v dlani jedné ruky a druhou rukou vyhloubíme do hroudy palcem jamku. Otáčíme koulí, vytahujeme vnější okraj mezi palcem a ukazováčkem a tím nádobu rozevíráme. Při vzniku trhlinek otíráme okraje navlhčenou houbičkou. Snažíme se, aby okraje nádob byly stejně silné (Chavarria, 1996).

2.2.2.4 Válečková technika

Válečkovou technikou můžeme vytvořit nádobu i figuru. Postupně přidáváme a lepíme stejně silné hliněné válečky do požadovaného tvaru. Důkladně válečky stlačujeme k sobě a výsledné dílo sušíme pozvolna. Stěny můžeme vyhladit, nebo nechat ozdobené reliéfem, který vznikl při vytváření. Pracujeme s měkkou hlínou, nejlépe šamotovou, protože hlína při práci rychle osychá a praská. Aby se nám tvar nehroutil, můžeme použít pro tvarování nádob formu (Pošarová, 2013).

2.2.2.5 Vytváření z hliněných plátů

Díla vytvořená z plátů mohou mít podobu volné plastiky, reliéfu nebo nádoby. Vytváříme z plátů rovných, tvarovaných nebo svinutých. Pláty si připravíme z hroudy hlíny vyválením válečkem, roztláčením dlaní, tlúčením pěstí, házením či vtlačení menších kusů hlíny na podložku. Pro pravidelnou tloušťku plátu použijeme vodicí lišty. Položíme je na podložku vzdálené od sebe na šířku válečku, stlačujeme válečkem a vytváříme plát stejně silný jako lišty. Plát ořízneme, necháme mírně zavadnout, potom sestavujeme a lepíme k sobě. V místech pravoúhlého spoje vtlačíme malé hliněné šňůrky z tvárné hlíny, které pomocí špachtle přitiskneme ke spoji (Pošarová, 2013).

2.2.3 Točení na hrnčířském kruhu

První hrnčířské kruhy, s talíři vyrobenými z kamene nebo dřeva, se objevily před 5000 lety v Egyptě, na Středním východě a v Asii. Lidé postupně zdokonalili jejich náročnou obsluhu. V dnešní době používáme hrnčířské kruhy elektrické, snadno ovladatelné. Přesto někteří keramici dávají „přednost tzv. kopacímu (nožnímu) kruhu, který dává jejich práci spontaneitu a vždy originální vzhled“ (Mattison, 2004, str. 64).

Základem úspěchu při točení je dobře připravená a prohnětená hlína, ve které neuzstanou žádné vzduchové bubliny. Při zpracování hlíny určené k točení můžeme použít spirálové hnětení, nazývané také prolínání. Prolínáním hněteme hlínu do válečku, roztrhneme kroutivým pohybem na dvě části, přirazíme s důrazem k sobě a vytvoříme opět jeden kus (Chavarria, 1996).

Samotné točení je výsledkem cviku a zkušenosti. Důležité je nejen správné nahození hlíny na kruh, ale také souhra rukou při vytáčení. Pro udržení dobře vycentrované nádoby je nutné, aby se ruce neustále navzájem dotýkaly. Pohyby musí být kontrolované, pomalé, bez násilných změn (Chavarria, 1996).

Spodek nádoby, takzvané podední, se dokončuje po zatuhnutí nádoby. Ucha nádob mohou být válená z kousku hlíny, zformovaná do požadovaného tvaru a po zavadnutí v kožovatém stavu (mírně vyschlý, který už nemění tvar) přilepená šlikrem. Druhý způsob „uchatění“ nádoby je ucho tahané. Váleček hlíny se namočí do šlikru a přitlačí na tělo nádoby v horní části. Namočenou rukou taháme a protahujeme váleček, až se zploští a dosáhne požadované délky. Volný konec válečku potřeme šlikrem a přimáčkneme k tělu nádoby (Rada, 1997).

2.2.4 Formování a lití

Používání forem už znali lidé starověku v Mezopotámii, Egyptě, Řecku, Římě, Číně i v předkolumbovských a arabských kulturách. Dřív se formy vyráběly z kusů hlíny, dnes jsou zhotovovány ze sádry. Rozeznáváme lisovací formy jednodílné, do kterých se vtlačuje hlína houbou v plátech nebo válečcích, a lisovací formy několikadílné, složené z více kusů, které se také vyplní hlínou a pomocí šlikru spojí. Výrobek se z takové formy vyndá, až uvnitř vyschne. Použitou formu musíme před dalším použitím nechat důkladně vyschnout (Chavarria, 1996).

Litím rozumíme nalévání licí hmoty (břečky) do pevně uzavřené formy. Vlhkost břčky pohltí forma a licí hmota se na ni stejnoměrně přichytí. Zbylá břčka se po několika minutách vyleje. Výsledkem je dutý předmět se stejně silnými stěnami (Chavarria, 1996).

2.2.5 Dekorační techniky

Povrchovou úpravou keramik dotváří své dílo do různých podob pomocí plastického dotváření nebo plošného zdobení. Jednotlivé techniky se mohou vzájemně kombinovat a doplňovat (Rada, 1997).

2.2.5.1 Plastické dotváření

K dotváření měkké a poddajné hlíny nejlépe poslouží navlhčené ruce a jemná houba. Tvarujeme jimi právě vytvořená díla natahováním a ohýbáním (Rada, 1997).

Povrch syrového střepu můžeme dotvořit rytím, škrábáním, vtlačováním reliéfního tvaru do povrchu, razítkováním, odebíráním reliéfu očky, nalepováním plochých reliéfních útvarů nebo válečků. Povrch dokončujeme navlhčenou houbičkou, plastovou lžící, poklepáváním latkou (Pošarová, 2013).

2.2.5.2 Engoby

Zdobení engobami je nejstarší a zároveň nejvýrazovější technika výzdoby keramiky. Engoba (nástřepí) je řídká hlína obarvená práškovým pigmentem. Můžeme ji koupit nebo si ji připravíme sami. Základní bílou získáme smícháním vody a práškové hlíny ball clay. Engoby aplikujeme na zavadlý střep v koženém stavu litím, malováním, tupováním, cákáním, gumovým balonkem a kukačkou. Vrstvu engoby můžeme proškrabávat různými nástroji až na střep. Tato technika se nazývá sgrafito. Proškrabávat můžeme do vlhké, suché a zavadlé engoby, nebo prsty vytvářet v engobě reliéfní stopy. Povrch engob po přezahu je matný a plastický. Pro slabý lesk a nepropustnost se může ještě v koženém stavu střep leštit. Pokud chceme dosáhnout lesklého vzhledu, glazujeme engoby po přezahu transparentní glazurou (Mattison, 2004).

2.2.5.3 Glazury

„Glazura je sklovitý povlak, který se na povrch keramických výrobků aplikuje v podobě prášku rozdělaného vodou“ (Mattison, 2004, str. 178).

Nanáší se na přezahlý střep štětcem, namáčením, poléváním nebo stříkáním. Během pálení v peci se roztaví a vytvoří sklovitý povlak, který zdobí a zušlechťuje střep (Pošarová, 2013).

Skládá se ze tří základních složek: křemene (surovou hlínu změní ve sklovitou), taviva (glazura se staví s hlínou) a žáruvzdorného materiálu (ztvrdí a ustálí glazuru). Přidáním oxidů kovů: antimonu, kobaltu, mědi, chromu, železa, manganu, niklu, vanadia a dalších se vytváří charakteristická barva glazur (Chavarria, 1996).

Glazury používané ve školním prostředí se většinou kupují namíchané ve formě prášku, který se zředí vodou, tak aby vznikla směs připomínající hustotou smetanu. Rozeznáváme glazury průhledné, krycí, lesklé, polomatné, matné a barevné. Důležitým požadavkem při práci s dětmi je použití glazur netoxických.

2.2.5.4 Barvítka a oxidy

Barvítka (průmyslové suroviny) a oxidy (přírodní suroviny) používáme hlavně při podglazurním zdobení na přežahnutém střepu. Jsou to práškové pigmenty a jejich uplatnění je v keramické tvorbě široké. Mohou se přidávat do keramických hmot, jsou součástí engob, maluje se jimi nejen pod glazuru, ale i na glazuru, jsou součástí barevných glazur (Mattison, 2004).

S dětmi používáme nejčastěji oxid manganičitý (černý burel), oxid železitý (hnědý fepren) a oxid kobaltnatý (kobaltovou modř). Nanáší se rozředěné vodou štětcem a vtírají se do struktury povrchu přežahnutého výrobku.

2.2.6 Sušení a pálení

Než vložíme zhotovený výrobek do pece, musíme jej nechat pomalu a stejnoměrně vyschnout. Vyhýbáme se přílišnému horku a průvanu. Postačí normální pokojová teplota, při které nám bude výrobek schnout v závislosti na tloušťce (neměla by přesáhnout 0,4–1 cm) a pravidelnosti tvaru. Pokud sušíme výrobky s vyčnívajícími částmi, zpomalíme schnutí zabalením výrobku do igelitu, nebo vlhkého hadříku. Vyhneme se tím nepříjemným následkům rychlého schnutí, tj. prasknutí a deformace výrobku (Rosová, 2003).

Správně usušené výrobky můžeme naskládat do pece, kde se mohou vzájemně dotýkat.

Při prvním pálení (přežahu) dochází k proměně střepu na tvrdý, trvanlivý a porézní materiál. U přežahu dbáme na pozvolný průběh vypalování. Z výrobku se začíná uvolňovat voda až do teploty 500 °C. Teplotu proto nastavíme tak, aby stoupala maximálně o 100 až 150 °C za hodinu. Poté tempo růstu můžeme zvýšit až ke konečné teplotě 900 až 1000 °C (Mattison, 2004).

Druhý výpal, tzv. ostrý následuje po naglazování výrobků, které se naskládají do pece tak, aby se vzájemně nedotýkaly, jinak by se k sobě mohly roztavenou glazurou přilepit. Po dosažení teploty kolem 450 °C můžeme vypalování urychlit až na požadovanou teplotu, která je závislá od druhu keramické hmoty a vypalované glazury (Mattison, 2004).

2.2.7 Nářadí a vybavení

Do vybavení keramické dílny patří: houbičky, staré vidličky, lžíce, nože, skalpel, špachtle, očka, smirkové papíry, sádrové desky, struny, válečky na nudle, laťky v délce cca 30–50 cm, látkové podložky, sololitové, dřevěné nebo plastové podložky, látky nebo jiné materiály se zajímavou strukturou, točny na dekorování keramiky, mísy, misky, sklenice s uzávěrem, sběračky, cedníky, speciální vrtáčky na otvory, samolepky, fixy, papír, tužky, hadry na balení prací i na úklid, igelitové tašky, respirátory, noviny, hadry na podlahu a další. Keramická pec, včetně plátů, distančních sloupků, nátěru na pláty a podložek na pálení. Lékárnička a chirurgické rukavice pro alergiky (Pošarová, 2013).

2.3 HISTORIE KERAMICKÉHO ŘEMESLA

2.3.1 Pravěká keramika

Z archeologických objevů je nám znám způsob života nového druhu člověka – Homo sapiens sapiens, který žil v Evropě před dvaceti tisíci lety (starší doba kamenná – paleolit). Získával obživu sběrem plodů a díky nástrojům z pazourku i lovem velkých zvířat. Znal oheň. Ukrýval se pod skalními převisy, nebo žil ve volné přírodě, kde si stavěl jednoduché přístřešky. Pozoruhodné jsou také jeho výtvořky, které se označují jako pravěké umění. Patří mezi ně: jeskynní malby, rytiny, kultovní sošky, šperky, nástroje a zbraně (Mandelová, aj. 2001).

2.3.1.1 Věstonická venuše

Sošky tzv. „venuší“ byly nalezeny po celé Evropě. Jsou to malé trojrozměrné figurky nahých žen, symbolizujících ženskost, plodnost a mateřství. Většinou mají prostý tvar, zdůrazněná ňadra, široké boky a stehna. Nohy jsou vyjádřeny rytinou ve tvaru „Y“, hýždě a páteř tvarem „T“. Hlavu a ruce velká část venuší postrádá (Svoboda, 2011).

Nejstarší nalezenou vypálenou hliněnou soškou na světě je Věstonická venuše. Pochází ze sídliště pravěkých lovců v Dolních Věstonicích na Mikulovsku. Soška byla vymodelována ze směsi popela, jílovité hlíny a kostního prachu. Další nalezené venuše jsou např.: Willendorfská venuše vyrobená z vápence, Landecká venuše z krevele, venuše z Lespugue vyřezaná z mamutího klu stejně jako venuše z Brassempouy (Šamšula, aj. 2000).

2.3.1.2 Lineární, vypíchaná a šňůrová keramika

V mladší době kamenné – neolitu dochází u člověka k velké změně způsobu života. Člověk začíná pěstovat obiloviny, luštěniny, len a chovat ovce, kozy, skot a prasata. V úrodných krajích vznikají první vesnice a hlavním zdrojem obživy se stává zemědělství. Lidé přebývají v tzv. dlouhých domech, které jsou kúlové konstrukce, 8 až 45 m dlouhé a 6 až 8 m široké (Rulf, aj. 2000).

Do českých zemí přicházejí nejstarší zemědělci, kteří už umí zhotovovat nádoby z vypalované hlíny. Nádoby jsou ručně modelovány z jednoho kusu hmoty, vytvořené z hliněných válečků nebo plátků. K vypalování docházelo při velmi nízkých teplotách, výrobky byly porézní a velice křehké. Neprůlinčivosti bylo dosaženo leštěním nádoby třením jejího povrchu hladkým kamenem či kousky tvrdého dřeva předtím, než byly vypáleny (Chavarria, 1996).

Základní tvar byl kruhový. Podle tvaru nádob a způsobu zdobení byly pojmenované středoevropské neolitické kultury. Nejstarší z nich je takzvaná lineární čili „pásková“ keramika (Weiß, 2007).

Nádoby z této doby byly vyzdobeny jednoduchými rytými motivy, které zahrnují meandry, klikatky, obloučky, vlnice a spirály. Sloužily lidem při stolování, na vaření, skladování, pro manipulaci s vodou a jako dary mrtvým (Pavlů, aj. 2007).

Kultura s lineární keramikou užívala zásadně kostrový ritus a pohřbívala své mrtvé ve skrčené poloze. Žárový ritus se objevuje až s příchodem keramiky vypíchané. Skrčená těla připomínají přirozenou polohu ve spánku. Častěji jsou těla ukládána na levém boku. Výbavou se mužské a ženské hroby neliší. Obvykle jsou u těl uloženy jedna až tři nádoby, kamenná broušená industrie, spondylové šperky a kančí kly (Pavlů, aj. 2007).

Po keramice lineární následovala keramika vypíchaná, zdobená hřebenovým vtlačovaným dekorem a vypichovanými řadami (Weiß, 2007). Malé dvojvpichy až velké vícenásobné byly vyplňovány bílou inkrustací (vyplňování rýh bílou vápenitou hmotou), vnitřek nádob byl dekorován černou barvou (Pavlů, aj. 2007).

Dalším neolitickým obdobím je kultura keramiky šňůrové. Lidé zdobili tyto nádoby otiskováním kroucené šňůry. Některé další kultury: kultura nálevkovitých pohárů, kultura zvoncových pohárů, kultura jamkové keramiky, kultura stojících pohárů a další (Weiß, 2007).

2.3.2 Keramika starověku

Starověk je obdobím, kdy vznikly nejstarší starověké státy na územích s nejlepšími podmínkami k zemědělství. Dochází ke společenské dělbě práce. Řemeslo se stává specializovaným odvětvím, které se rozvíjí a hledá nové technologie.

V oblasti mezi Eufratem a Tigridem nazývané Mezopotámie se dochoval dům z nepálených cihel s místností, která sloužila jako keramická dílna. Na stěnách byly vystaveny hliněné nádoby, které už nesloužily jen pro vlastní potřebu. Byly vyráběny za účelem prodeje (Weiß, 2007).

2.3.2.1 Mezopotámská keramika

Jedna z nejstarších mezopotámských civilizací nazývaná Sumer (4 000–5 000 př. n. l.), dala vznik velkým objevům, které se nadále vyvíjely a dodnes zaujímají významné místo v našem moderním životě. K největším z nich patří písmo, zákoníky, kolo, pluh, oradlo a vůz tažený dobyt看em. V keramickém řemesle zdokonalování vypalovacích hmot, vypalování nádob v pecích s oddělenými komorami a především objev hrnčířského kruhu (Chavarria, 1996). Gustav Weiß (2007) uvádí použití nejdříve pomalu se otáčejícího kruhu, který se používal v Egyptě o 500 let dříve. Následovalo použití rychle otáčejícího kruhu profesionálními hrnčíři. S velkovýrobou došlo k rozvrstvení řemeslníků. Vedle vysokého počtu jednoduchých nádob začaly existovat jedinečné exempláře luxusní keramiky. Tímto přispěl hrnčířský kruh k rozdělení řemesla a uměleckého řemesla.

Nejstarší písemné dokumenty vznikaly v Mezopotámii pomocí klínového písma. Počátek vývoje tohoto písma se datuje kolem roku 3 300 př. n. l., kdy vládl v sumerském městě Uruk král Enmerkar, který podle dávné pověsti písmo vymyslel. První znaky vyryté do hliněných destiček měly podobu obrázků. Jejich zápis byl však pomalý a náročný. „*Proto se později začaly užívat kovové hřeby, vykované do trojúhelníkového průřezu*“ (Šamšula, aj. 2000, str. 44).

Písmo se zachovalo na hliněných tabulkách, do kterých byly vtiskovány písátkem do hladkého a zvlhčeného povrchu ostré znaky ve tvaru klínu. Texty zachycují širokou škálu informací, např. hospodářské, literární, náboženské i historické záznamy. Nejstarší takové tabulky vznikly v době 2 500 př. n. l. (Burenhult, aj. 2006).

Klínovým písmem je také zapsán Chammurapiho zákoník, který je vytesán do tmavého jemnozrnného kamene, tzv. stély. Je nejstarším „občanským zákoníkem“. Se vznikem prvních písemných záznamů lidských dějin můžeme pomyslně oddělit pravěk od starověku a začít popisovat novou historii lidstva, jež má svůj počátek v Sumeru (Šamšula, aj. 2000).

2.3.2.2 Keramika starého Egypta

Vývoj starověkého Egypta začíná na přelomu 4. a 3. tisíciletí př. n. l. sjednocením vlády faraonů a trvá až do Kleopatřiny smrti v r. 30 př. n. l. Je hodně podobný vývoji, který se odehrával ve stejné době i na území Mezopotámie (Šamšula, aj. 2000).

Z hlíny ze dna řeky Nilu byly vyrobeny nádherné výrobky zdobené rytými linkami. Drobnější předměty, které se zářivě leskly po vypálení, byly upravovány tzv. egyptskou směsí. K dekoraci se používaly geometrické a květinové vzory. Keramické tvary se stávaly stále dokonalejší a složitější (Chavarria, 1996).

V době 18. až 20. dynastie začíná tzv. modrá fáze egyptské keramiky. Jedná se o výrobky dekorované za studena světle modrými pigmenty. Nejedná se o egyptskou modř získávanou z mědi, ale o jemnozrnnou kobaltovo-hlinitou modř, která byla vzácnější než měděná (Weiß, 2007).

Nejvýznamnějšími stavebními památkami Egypta jsou pyramidy, které sloužily jako hrobky faraonů. Součástí pohřební výbavy byly tzv. vešebty. Vešebty (označované též ushabti) jsou sošky v podobě stojící mumie, vyrobené nejčastěji ze dřeva, kamene, fajánsu a keramiky, ojediněle jsou doloženy i sošky z vosku a skla. Úkolem takové sošky bylo zastoupení zemřelého při plnění pracovní povinnosti na onom světě, proto měly často vešebty v ruce nějaké nářadí. Zpočátku byl počet vešebtů malý. Potom začala být jejich výroba sériová, a proto byly ukládány v krabici či jednotlivě v malých rakvích. V nevyloupeném Tutanchamonově hrobu jich bylo nalezeno celkem 401 (jeden na každý den v roce, tj. 365, k tomu 36 „desátníků“ a jeden vrchní dohlížitel). Na vešebtech byl často vepsán text z Knihy mrtvých (Verner, aj. 2007).

Egyptané považovali hieroglyfické písmo za velký dar boha vědění Thovta. Hieroglyfické značky, kterých bylo v době Nové říše okolo 800, znázorňovaly lidské postavy, zvířata, ptáky, ryby, stromy, rostliny, řemeslnické a zemědělské náčiní, lovecké a válečné zbraně, předměty chrámové potřeby, nábytek, lodi, různé stavby, součásti oděvu, nádoby, chleby a koláče, ozdoby, hudební nástroje aj. Mohlo se psát různými směry: zleva doprava i zprava doleva a shora dolů. Nikdy zdola nahoru (Verner, aj. 2007).

2.3.2.3 Keramika předkolumbovských civilizací

Podobně, tak jak probíhaly dějiny okolo Středozemního moře, formovaly se lidské dějiny kolem Mexického zálivu. Vznikaly velmi vyspělé civilizace s bohatou kulturou. Lidé přestali kočovat a usídlili se v úrodných krajích, kde se živili pouze zemědělskou produkcí. Už se nemuseli bát, že při putování rozbijí těžkou keramiku a začali zhotovovat keramické předměty k uchování a přípravě potravin. Vznikaly nové keramické technologie, které ovlivnily běžný i umělecký život (Burenhult, aj. 2006).

Nádoby rovného nebo konkávního válcového tvaru, které stály na třech nožkách, vyráběli v Mexiku Olmékové. Oblíbenou keramikou Mayů byly také misky a vázy s nožkami, které byly zdobeny pestrobarevnými hieroglyfickými znaky a motivy zvířat (Chavarria, 1996).

Válcovité nádoby stojící na třech pravoúhlých pahýlovitých nožkách patřily spolu s černými leštěnými miskami také k jedinečné keramice Teotihuacánu, tzv. „Místa, kde se člověk stává bohem“, kulturního centra Střední Ameriky, které zažívá svůj vrchol v letech 500 n. l. (Weiß, 2007).

Nejvyspělejší keramikou s vysokou kvalitou a širokou škálou tvarů byla kultura Mochica. Typickou nádobou tohoto období je láhev ve tvaru koule s třmínkovým uchem se zvířecími a antropomorfními prvky, která je pomalovaná výjevy z každodenního života. Časté zobrazení jaguára symbolizuje boha ve zvířecí podobě. Keramika Nazca byla ozdobena až jedenácti barvami, pro její mimořádnost byla označována jako díla mimozemských umělců (Weiß, 2007).

2.3.3 Následující vývoj

V této práci se soustředím jen na malou část toho, co se při vzniku keramického řemesla událo. Dějiny keramiky jsou mnohem obsáhlejší a podobná zastavení bychom mohli uskutečnit na nejrůznějších místech naší zeměkoule.

Nesmíme zapomenout na řecké hrnčířství s rozmanitými tvary nádob, s černo- a červenofigurovou technikou zdobení, na keramiku Etrusků zvanou „buchero“, s vysokým leskem a černošedou barvou připomínající kov a na římskou keramiku zhotovenou pomocí forem, „zdobenou ornamentálními i figurálními reliéfy“ (Chavarria 1996, str. 15).

Postupný přechod od kameniny k porcelánu nacházíme ve staré Číně. Období dynastie Sung, kdy se vyrábí císařská keramika, nesoucí umělecké prvky, spolu s „čajovou keramikou“ a předměty určené široké veřejnosti, se stává keramikou dokonalou (Weiß, 2007).

Za „duši a srdce“ japonského hrnčířství je považována keramika Raku, vyráběná v druhé polovině 16. století. Jedná se o pálení keramiky kolem teploty 900°C. Výrobky, které jsou glazovány olovnatou glazurou, se ve chvíli „do ruda rozpálené“ pece vyjmou a náhle zchladí (Chavarria 1996).

Další inspirace k toulkám ve světě keramické tvorby můžeme najít v knize *Keramika – Umění z hlíny*, ve které Gustav Weiß představuje nejružnější keramiku z celého světa.

3 PRAKTICKÁ ČÁST

Téma výtvarného cyklu: Rozvoj keramického řemesla

Cílové zaměření výtvarného cyklu: Krátkými vstupy do historie se blíže seznámit s rozvojem keramického řemesla a vyzkoušet si různé techniky v keramické tvorbě. Při zpracování jednotlivých úkolů si uvědomit, jak je důležité v keramickém řemesle „*umět a znát*“.

Další cíle s tím spojené: rozvoj poznávacích procesů (představivost, myšlení), rozvoj výtvarné tvořivosti a fantazie, rozvoj poznatků, rozvoj komunikace a spolupráce, organizace činnosti.

Tabulka 1: Výtvarná řada

VÝTVARNÁ ŘADA	NÁMĚT	ŘEŠENÝ PROBLÉM	TECHNIKA
VĚSTONICKÁ VENUŠE	SOŠKA ŽENSKÉ POSTAVY, VENUŠE	TECHNIKA SOCHAŘSKÉHO MODELOVÁNÍ	MODELOVÁNÍ; PATINA
LINEÁRNÍ, VYPÍCHANÁ A ŠŇŮROVÁ KERAMIKA	MISKA SE VZOREM LINEÁRNÍ, VYPÍCHANÉ, NEBO ŠŇŮROVÉ KERAMIKY	TECHNIKA VÝSTAVBY, TVAR MISKY, DEKOROVÁNÍ	VÁLEČKOVÁ TECHNIKA, VYMAČKÁVÁNÍ; RYTÍ, ŠKRABÁNÍ, VTLAČOVÁNÍ, PATINA
KLÍNOVÉ PÍSMO A HRNČÍŘSKÝ KRUH	TABULKA LIBOVOLNÉHO TVARU S VYRYTÝM VZKAZEM PRO BUDOUCÍ GENERACE; TOČENÍ NA HRNČÍŘSKÉM KRUHU	KOMPOZICE PÍSMO	VÁLENÍ PLÁTU, RYTÍ DO PLÁTU, TOČENÍ NA HRNČÍŘSKÉM KRUHU; PATINA, GLAZOVÁNÍ
VEŠEBT	VEŠEBT – DUTÁ SOŠKA V PODOBĚ MUMIE	VYTVOŘIT DUTOU KERAMICKOU PLASTIKU	FIGURÁLNÍ MODELOVÁNÍ, RYTÍ; DEKOROVÁNÍ ENGOBOU, PATINA
PŘEDKOLUMBOVSKÁ KERAMIKA	MISKA TEOTIHUACÁNSKÉ KULTURY NA TŘECH NOŽKÁCH	VÝSTAVBA Z PLÁTU, SGRAFITO, BAREVNÁ KOMPOZICE	TVAROVÁNÍ Z PLÁTŮ, MODELOVÁNÍ, DEKOROVÁNÍ ENGOBOU A BURELEM, SGRAFITO; GLAZOVÁNÍ

Praktická část byla realizována na Základní škole Osečná, kde pracuji jako vychovatelka. Ve skupině je šest děvčat a jeden chlapec z třídy šesté, dvě děvčata z třídy deváté.

Vybavení naší keramické dílny je výborné. Dílna se nachází v suterénu základní školy, kde najdeme tři velké pracovní stoly, dvoudřez s odkládacím prostorem, keramickou vypalovací pec řady Kittec CB Studio line s regulátorem TC 60 a hrnčířský kruh Whisper – T.

Při práci používáme: válečky, vodící lišty, modelovací špachtle, hrnčířské nože, strunu, děrovače, kovová očka, látky, sádkartonové podložky, štětce, houby, česnekovače a různé šablony.

Úplně na začátku jsem chtěla navštěvovat známá i neznámá místa ve světě a seznamovat se s různými druhy keramiky. Při studování odborné literatury se začala nabízet určitá návaznost, která vychází ze samotného vývoje keramického řemesla. Fascinovala mě historie tohoto vývoje i jednotlivá období, která plynule přicházela a provázela člověka v jeho každodenním životě. To, jak se lidé postupně učili hlínu zpracovávat a krůček po krůčku zdokonalovali své řemeslné umění, nezávisle na místě vzniku, zemi či dokonce světadílu, je krásné pozorovat a hlavně se z tohoto vývoje poučit. Téma: Rozvoj keramického řemesla vyžadovalo rozdělení na několik částí a seřazení do celku. Ve výtvarné výchově slouží k tomuto účelu výtvarné řady, které jsou prostředkem pro rozvoj výtvarných dovedností a výtvarného myšlení.

Skupina, pro kterou byla výtvarná řada připravena, se zformovala v minulém roce, kdy prošla fází bouření. Na konci roku se sjednotila a děti samy bez mé iniciativy vytvořily společné dílo. Ve skupině je osm dívek a jeden chlapec. Už si vyzkoušeli základní postupy vytváření a naučili se pracovat s glazurami. Jejich tvorba jakoby zamrzla. Všechna díla s námětem Vánoce, Velikonoc, jara, podzimu a dalších inspirujících námětů už byla vyhotovena a děti s nimi obdarovaly své příbuzné a známé. Právě této skupině mi přišlo vhodné výtvarnou řadu předložit a přiblížit jim vývoj keramického řemesla. U ostatních skupin, které v současné době pracují v kroužku, by se tento záměr dal realizovat jen těžko. Děti se sice snažím rozdělit do skupin podle věku a zručnosti, ale nejdůležitějším hlediskem zůstává doba, kdy mohou děti keramický kroužek navštěvovat. Skupiny jsou tudíž velmi nestejnorodé. Děti z vybrané skupiny měly také výhodu v tom, že ve školní výuce v předmětu dějepisu již probraly

období, o kterém výtvarná řada pojednává. Mohla jsem tedy navázat na jejich dosavadní znalosti a rozšířit jejich praktické poznatky.

Zařazení artefietických prvků (reflexe, dialog, reflektivní dialog) bylo sice náročné, ale pro mne velmi důležité. Chtěla jsem, aby si děti odnesly spoustu nezapomenutelných zážitků, aby při tvorbě mohly komunikovat s ostatními, předávat si vzájemně zkušenosti a zároveň přemýšlet o sobě a o svých pocitech.

Za velmi důležitou pokládám také průběžnou reflexi. Zjišťování, jak děti reflektují prostředí, ve kterém pobývají, celkovou atmosféru, jež panuje v průběhu hodiny a také, jak vnímají ostatní spolužáky a vedoucího. Ve své praxi se mi osvědčil mluvící kámen. Zařazuji jej na konec hodiny, kdy už je uklizeno, společně se díváme na vytvořená díla a děti odpovídají na otázky, které zjišťují, jak děti hodinu prožívaly. Mluví jen ten, kdo drží „mluvící kámen“. Mnohokrát mě odpovědi dětí překvapily a utvrdily v tom, že pouhé pozorování nestačí. Na základě jejich odpovědí mohu příští průběh hodiny přizpůsobit jejich požadavkům, nebo se zaměřit na jiný nevyřešený problém.

Pro závěrečnou evaluaci této výtvarné řady jsem vytvořila dotazník (viz příloha A), který zjišťuje získané znalosti a zároveň se v malé míře snaží o zpětnou vazbu, která se týká celkové atmosféry keramického kroužku a vnímání průběhu jednotlivých částí výtvarné řady. U dotazníkového šetření jsem se snažila, aby mělo význam nejen pro mne, ale i pro děti. Proto jsem do dotazníku zařadila Vennův diagram, který pomáhá informace utřídit a shrnout.

3.1 VĚSTONICKÁ VENUŠE

Námět: Soška ženské postavy, venuše.

Řešený problém: Technika sochařského modelování.

Technika: Modelování. Patina oxidem.

Materiál a pomůcky: Šamotová hlína KS, šlikr, nádoba na vodu, kousek plátna, špachtle, prezentace, kniha Eduarda Štorcha Lovci mamutů, tvrdý papír, obrázky a upomínkový předmět Věstonické venuše, lepidlo, fixy, pastelky, tužky, připravená časová osa (viz příloha B) na stěně keramické dílny.

Časová dotace: 90 min.

Motivace: Myšlenkové mapy, powerpointová prezentace s vyobrazením venuší, četba z knihy Eduarda Štorcha Lovci mamutů.

Po představení jednotlivých myšlenkových map následuje výklad o důvodech našeho setkání v netradiční podobě. Začínáme prohlídkou obrázků z knihy Keramika umění z hlíny od Gustava Weiße. Je na něm strom, který má na kmenu heslo – řemeslo, v kořenech hesla – umět a znát a v koruně jsou hesla, jako např.: design, sochařství, nádoby, volné pálení, styling, raku atd. Autor jím zobrazuje důležitost poznání a umu v keramickém řemesle. V poznání vyzdvihuje dějiny keramiky od počátku po dnešek a také různé techniky, které ke keramice neodmyslitelně patří. Následuje výklad k prezentaci: „Začíná naše putování po světě, při kterém budeme hledat, jak keramické řemeslo vznikalo, kdy vzniklo, za jakých podmínek, kdo jej stvořil. A protože Česká republika je také významným archeologickým nalezištěm, začneme u nás v Čechách, na Moravě v Dolních Věstonicích, kde vědci objevili nejstarší pálenou keramiku na světě.“

Postup:

- Evokace pomocí myšlenkových map. Děti se rozdělí do tří skupin, vylosují si hesla: pravěké umění, způsob života pravěkého člověka a obydlí pravěkého člověka. V práci ve skupinách vyhotoví myšlenkové mapy a zástupci představí jejich výsledky.
- Poslech četby z knihy Eduarda Štorcha Lovci mamutů.

- Zhlédnutí prezentace, diskuse, zodpovězení případných otázek, ukázka Věstonické venuše (upomínkový předmět, zakoupený v Dolních Věstonicích).
- Modelování venuše.
- Prezentace jednotlivých děl. Krátká reflexe Mluvící kámen (otázka: *Jaký je pro vás dnešní symbol zachování rodu?*).
- Rozdělení do původních tří skupin, které si vymění myšlenkové mapy a doplní je dle získaných informací.
- Děti si losují jednotlivá hesla s informacemi o venuších, pokud se tyto informace týkají Věstonické venuše, dopisují je na připravenou čtvrtku s obrázkem Věstonické venuše upevněné na dveřích. Připojí k ní myšlenkové mapy a spojí čarami.
- Nakonec zapíše do časové osy (viz příloha B) dobu vzniku Věstonické venuše.
- Po prvním výpalu dekorování patinou.

Evaluace pozorováním: Děti si rozšířily poznatky o pravěkém umění a uvědomily si souvislost pravěkého období s Věstonickou venuší. Byla jsem překvapená, kolik informací už děti znají a kolik je napadlo souvislostí, které se objevily například u hesla pravěké umění. Ve skupině je jeden chlapec, nabídl jsem mu, aby vytvořil sošku nějakého pravěkého zvířete. Vybral si mamuta. Čtení z knihy Lovci Mamutů od Eduarda Štorcha (str. 40) inspirovalo děti k diskusi o tom, jak asi pravěký člověk žil a proč vytvořil takovou figurku. Při tvorbě se děti většinou držely vzoru Věstonické venuše. Modelování jim problém nedělalo, některým šlo hůře odhadnout výslednou velikost figurky. Nejvíce mě zaujaly odpovědi na otázku v reflexi, kdy děti vyjadřovaly bezprostředně svoje názory. Jejich odpovědi na otázku „*Jaký je pro vás dnešní symbol zachování rodu?*“ zněly: „Mým symbolem by byl strom, zbraně, hrad, lípa, čtyřlístek, mraveniště.“ Napsala jsem slova na papír a uvědomila si jejich sílu. Všechny ochraňují rodinu, drží ji v bezpečí, všichni jsou pohromadě, mají silné kořeny, jen tak je něco nezničí.

Fotodokumentace: viz Příloha C, obrázky 2–5, str. 55

3.2 LINEÁRNÍ, VYPÍCHANÁ A ŠŇŮROVÁ KERAMIKA

Námět: Miska se vzorem lineární, vypíchané, nebo šňůrové keramiky.

Řešený problém: Technika výstavby, tvar misky, dekorování.

Technika: Válečková technika, vymačkávání, rytí, škrabání a vtlačování. Patina oxidem.

Materiál a pomůcky: Hlína THB, špachtle, nožík, špejle, šlikr, nádoba s vodou, kousek plátna, větvičky, provázky, spojené špejle na dvojvých a trojvých, balicí papír, časová osa (viz příloha B).

Časová dotace: 90 min.

Motivace: Společná myšlenková mapa, powerpointová prezentace představující jednotlivé techniky lineární, vypíchané, šňůrové keramiky a pohřebního rituálu.

Postup:

- Připomenutí obsahu minulé hodiny. Společné vytvoření myšlenkové mapy k heslu: 1. Co už vím. (Děti doplní hesla, která si zapamatovaly z minulé hodiny) 2. A jak to bylo dál? (Děti doplní hesla o předpokládaném vývoji života pravěkého člověka)
- Zhlédnutí prezentace, diskuse, zodpovězení případných otázek.
- Rozdělení do tří skupin. Každá si vybere jeden z uvedených způsobů zdobení lineární, vypíchané, nebo šňůrové keramiky.
- Ukázka techniky jednotlivých druhů zdobení. Pomocí připravených nástrojů (spojené špejle, klacíky, provázky) vtlačujeme do volného kusu hlíny.
- Technikou vymačkávání, nebo válečkovou technikou si každý vytvoří nádobu, kamínkem ji vyleští a ozdobí nástrojem, nebo provázky.
- Příprava a prezentace pohřebního rituálu typického pro dobu lineární keramiky.
- Doplnění získaných informací do společné myšlenkové mapy.
- Zapsání do časové osy (viz příloha B) období a zapsání rozšíření lineární, vypíchané a šňůrové keramiky do mapy.
- Reflexe Mluvicí kámen (otázka: *Vyjádřete svoje pocity při pohřebním rituálu a řekněte, co bylo pro vás nejtěžší?*).
- Po prvním výpalu dekorování patinou.

Evaluace pozorování: Úkolem dětí bylo společně dopsat do myšlenkové mapy, co se v minulé hodině keramiky dověděly. Potom jsem se ptala, jak si myslí, že lidé žili dál. Hodně tápaly, a proto jsme přešli k prezentaci. Děti se dozvěděly informace o keramice lineární, vypíchané a šňůrové, o pohřebním rituálu a způsobu života lidí v době neolitu. Společně jsme si zopakovali pracovní postup vymačkávání a modelování z válečků. Podle způsobu, jaký si děti vybraly, se pustily do práce. Nádobu si zkusily vyleštit oblázkem. Zdobení většinou kombinovaly a vyzkoušely všechny tři druhy. Dětem více vyhovovalo modelování z hroudy, spojování válečků považovaly za zdlouhavé. Samy ale nakonec zjistily, že technikou vymačkávání mají omezený rozměr nádoby a že spojováním válečků mohou vytvořit více tvarově rozličných nádob. Při rytí motivů se uklidnily a plně soustředily na styl zdobení.

Fotodokumentace: viz Příloha D, obrázky 6–9, str. 56

3.3 KLÍNOVÉ PÍSMO A HRNČÍŘSKÝ KRUH

Námět: Tabulka libovolného tvaru s vyrytým vzkazem pro budoucí generace. Točení na hrnčířském kruhu.

Řešený problém: Kompozice písma.

Technika: Válení plátu, rytí do plátu. Točení na hrnčířském kruhu. Patina oxidem a glazování.

Materiál a pomůcky: Keramická hlína ROT, špachtle, rydla, nádoba na vodu, kousek plátna, váleček, vodící lišty, papíry, tužky, sádkartonová podložka, hrnčířský kruh, houbička, struna, Cidlina, časová osa (viz příloha B).

Časová dotace: 90 min.

Motivace: Předvídání z obrazu. Obrázky klínového písma a místa, kde písmo vzniklo. Obrázky hrnčířského kruhu. Ukázky z knih.

Postup:

- Předvídání z obrazu. Děti se rozdělí na dvě skupiny, dostanou obrázky s vyobrazením klínového písma a hrnčířského kruhu. Pomocí klíčových slov sestaví text vypovídající o obrázcích. Klíčová slova ke klínovému písmu: tabulka, klín, písmo, Chammurapiho zákoník. Klíčová slova k hrnčířskému kruhu: objev, kolo, pohon, Mezopotámie.
- Diskuse, zodpovězení případných otázek.
- Zápis písma do připravených tabulek s abecedou.
- Pomocí válečku a lišt, nebo volně z ruky vytvořit plát ve tvaru tabulky.
- Rytím zapsat svůj vymyšlený vzkaz.
- V průběhu hodiny se děti střídají u hrnčířského kruhu, kde si zkouší formovat vycentrovanou hlínu.
- Prezentace jednotlivých děl.
- Zakreslení do časové osy (viz příloha B) doby vzniku klínového písma, zakreslení místa vzniku klínového písma do mapy světa.
- Reflexe brainstorming: K jakým údajům lidé v Mezopotámii používali písmo?
- Tabulky po prvním výpalu dekorujeme patinou, točené misky glazujeme.

Evaluace pozorováním: Děti, které dostaly obrázky s vyobrazením klínového písma, splnily svůj úkol bez problémů. Druhá skupina, která dostala obrázek s vyobrazením hrnčířského kruhu, si s úkolem poradit sama nedovedla. Společně jsme proto hledali souvislosti a při nejasnostech si informace děti vyhledaly v knihách. Děti byly s úkolem vytvoření klínového písma seznámeny v předchozí hodině. Mohly si tak v klidu připravit podobu písma i vzkaz. Zhotovení tabulky pro ně byl snadný úkol, proto jsem do hodiny přidala točení na hrnčířském kruhu. Protože je točení časově náročné, vzniklo jen pět mističek. Ostatní si zkusili nelehkou práci na kruhu při dalších volných hodinách. Děti byly z točení nadšené.

Další námět pro keramickou tvorbu inspirovanou historickými událostmi: Výroba barevných glazovaných obkladů s reliéfy bájných zvířat z období rozkvětu města Babylonu.

Fotodokumentace: viz Příloha E, obrázky 10–13, str. 57

3.4 VEŠEBT

Námět: Vešebt – dutá soška v podobě mumie.

Řešený problém: Vytvořit dutou keramickou plastiku.

Technika: Modelování a následné rozříznutí na dvě poloviny, pomocí oček vybrání hlíny zevnitř a slepení (figurální modelování). Dokončení pomocí engob, rytí. Patina oxidem.

Materiál a pomůcky: keramická hlína KS, nádoba na vodu, kousek plátna, špachtle, engoby, špejle, štětce, šlikr, prezentace, obrázky vešebtů, sarkofágů a hieroglyfů, kniha Mýty a legendy: Egypt, Řecko, Galie, časová osa (viz příloha B).

Časová dotace: 90 min.

Motivace: Hádání významu slov, metoda I. N. S. E. R. T., powerpointová prezentace s vyobrazením hádaných slov a vešebtů. Při samotné tvorbě poslech egyptské meditační hudby, poslech úryvku z knihy Mýty a legendy: Egypt, Řecko, Galie.

Postup:

- Děti si vylosují kartičky s hesly: Údolí králů, faraon, hrobka, pyramida, sarkofág, mumie, hieroglyf, sfinga, Kleopatra, Nil, Sahara, Káhira. Jejich úkolem je slovně popsat heslo, aniž by řekly kořen slova. Dostanou 2 minuty na rozmyšlenou. Postupně podle čísel na kartičkách se pokusí jednotlivá slova popsat. Ostatní hádají dané slovo. Po rozluštění si děti mohou prohlédnout obrázek na prezentaci vztahující se k heslu.
- Metoda I. N. S. E. R. T. Každé z dětí dostane svůj text, do kterého zakresluje předem dohodnuté značky. Značku V (fajfku) píše u známé informace, znaménko + u nových poznatků, znaménko – u myšlenky, s kterou nesouhlasí a znaménko ? u pojmů, o kterých se chtějí dozvědět více. Následuje diskuse, zodpovězení případných otázek.
- Tvorba sošky modelováním a následným rozříznutím na dvě poloviny, vybráním hlíny zevnitř pomocí očka a slepením.
- Dekorace pomocí engob, rytí hieroglyfů (mohou být podle vzoru, nebo vymyšlené).
- Prezentace jednotlivých děl.

- Na velkou čtvrtku nakreslíme pod sebe znaménka, která jsme používali při označování v textu (V, +, -, ?). Každý může doplnit informace získané k jednotlivým znakům.
- Zapsání do časové osy (viz příloha B) období Nové říše Egypta, zakreslení Egypta do mapy.
- Po prvním výpalu dekorování patinou.

Evaluace pozorováním: Děti dostaly lístečky s hesly a popisovaly je. Všechna hesla jim byla známá kromě pojmu sarkofág, u kterého nevěděly přesný význam. Metodu INSERT znaly, začaly číst text a dělat si poznámky. Text byl ale příliš dlouhý a informací hodně. Sklouzlo to k vysvětlení významu pojmu vešebt. Na začátku tvorby, když měly děti před sebou na stole velký kus hlíny a nevěděly přesně, co s ní udělat, se začaly některé vztekat a do hlíny „mlátit“. Bylo to zřejmě vyjádření jejich nejistoty a strach z neúspěchu. Postupně začaly s hlínou pracovat, pomocí skulptivního postupu odebíraly z velkého kusu a tvarovaly. Někdo začal s rozřezáváním, když měl dílo v základním tvaru, někdo rozřízl sošku až na konci, když už bylo dílo téměř hotovo. Po odebrání hlíny pomocí oček se obě poloviny slepily a zaretušoval se spoj. Na konci jsme do vytvořené sošky udělali zespoda otvor. Děti dělaly sošky vešebtů a sarkofágů. Úkol byl pro děti sice náročný, ale nakonec si s ním poradily. Na konci doplnily informace do mapy a do pomocné tabulky I. N. S. E. R. T.

Další náměty pro keramickou tvorbu inspirovanou historickými událostmi: Pyramidy, nádobky na masti a oleje, kanopy.

Fotodokumentace: viz Příloha F, obrázky 14–17, str. 58

3.5 PŘEDKOLUMBOVSKÁ KERAMIKA

Námět: Miska teotihuacánské kultury na třech nožkách.

Řešený problém: Výstavba z plátu, sgrafito, barevná kompozice.

Technika: Výstavba z plátů, modelování, dekorování engobou a burelem, sgrafito. Glazování transparentní glazurou.

Materiál a pomůcky: hlína KS, nádoba s vodou, kousek plátna, štětec, špachtle, váleček, vodící lišty, šlikr, bílá engoba, burel, špejle, rydla, hladítko, prezentace, obrázky předkolumbovské keramiky, časová osa (viz příloha B).

Časová dotace: 90 min.

Motivace: Metoda Pětিলístku, powerpointová prezentace s vyobrazením předkolumbovské keramiky a Teotihuacánu.

Postup:

- Děti dostanou za úkol zapřemýšlet samy o sobě, o svých pocitech, současné náladě a vnitřním rozpoložení. Na papír si napíší jedno podstatné jméno vyjadřující jejich náladu. Tři přídavná jména, která označují pocity, jež v danou chvíli pociťují. A název jednoho zvířete, které je v jejich životě na předním místě. Následně ke všem pěti vymyšleným slovům přiřadí symboly, které by je vystihly. Už na začátku dětem řekneme, že obsah na papíru slouží pouze jim pro další činnost, a tudíž jej nemusí nikomu ukazovat.
- Četba z knihy Ztracené civilizace: Aztékové-říše krve a lesku.
- Zhlédnutí prezentace, diskuse, zodpovězení případných otázek.
- Technikou tvarováním z plátů a modelováním vyhotovení misky.
- Povrchová úprava nádob nejdříve bílou engobou, a potom burelem naředěným do řídké kaše. Technikou sgrafito konečná úprava. Na nádoby děti malují a vyrývají motivy momentální nálady a aktuálního rozpoložení.
- Prezentace jednotlivých děl.
- Reflexe: Doplnění myšlenkových map o získané informace. Otázky typu: Co jste se nedozvěděli? Co byste se dozvědět ještě chtěli?
- Zapsání do časové osy (viz příloha B) období vzniku a zániku Teotihuacánu, zakreslení Teotihuacánu do mapy.

- Po prvním výpalu glazování.

Evaluace pozorováním: Poslední hodina neprobíhala zcela dle zásad učení EUR. Chtěla jsem, aby se děti více soustředily na svoje pocity a nálady a ty potom přenášely na svoje díla. O předkolumbovských civilizacích toho věděly opravdu málo, a tak jsem se soustředila na výklad o ztraceném Teotihuacánu, jeho zvláštěnostech, zajímavostech a především teotihuacánské keramice. Původně jsem chtěla, aby si děti vytvořily nádobu s třmínkovým uchem se zoomorfními a antropomorfními prvky. Pro časovou náročnost jsem od tohoto záměru upustila. Chtěla bych se však k tomuto zajímavému námětu vrátit a pomocí hodin rozdělených do bloků uskutečnit. Nádobu děti zdobily symboly z úvodní aktivity, nebo si je vymýšlely při vznikajícím díle. Devadesát minut nám bylo opět málo, a tak jsme díla zabalili do mokrých látek a děti si je přišly dodělat druhý den ráno.

Další náměty pro keramickou tvorbu inspirovanou historickými událostmi: nádoby s třmínkovým uchem se zoomorfními a antropomorfními prvky.

Fotodokumentace: viz Příloha G, obrázky 18–21, str. 59

Celková evaluace:

Můj celkový dojem z celé výtvarné řady je velmi dobrý. Děti většinou s chutí spolupracovaly, pracovaly s nadšením a zájmem. Pokud měly udělat nějakou činnost navíc, nedělalo jim to problém. Prezentace jsme si nemohli prohlížet v keramické dílně, proto jsme chodili do školní třídy, kde je k dispozici interaktivní tabule. Při uvádění jednotlivých prezentací jsem se snažila dovést děti pomocí otázek ke správným odpovědím. Devadesát minut nám většinou nestačilo k tomu, abychom stihli všechny aktivity. Proto jsem po prvním setkání děti poprosila, aby chodily o 15 minut dřív, abychom všechno stihli včas dokončit. V průběhu hodin jsem chtěla pouštět hudbu, která by byla typická pro navštívenou oblast. Děti ale nevydrží dlouho mlčet, proto jsem nakonec tuto činnost nerealizovala. Myslím si, že hudba, místo aby uklidňovala, celkové ovzduší spíše ruší. Celková hodnota programu se možná objeví až později, když budou děti samy pracovat a použijí získané informace, dovednosti a zkušenosti ve svých budoucích dílech.

3.6 VYHODNOCENÍ CÍLŮ

Cíle individuální

- Vytvoření a realizace výtvarné řady v kroužku keramiky.
- Zařazení třífázového modelu učení EUR do výtvarné řady.
- Zařazení artefietických prvků do výtvarné řady.

Vyhodnocení:

- Vytvořit a realizovat výtvarnou řadu v kroužku keramiky se podařilo.
- Třífázový model učení EUR je ve výtvarné řadě zařazen.
- Artefietické prvky se do výtvarné řady podařilo zařadit jen zčásti.

Cíle skupinové

- Rozvoj sociálních dovedností, např.: vzájemné komunikace, spolupráce, tolerance.
- Sledování vývoje skupiny.

Vyhodnocení:

- Děti mezi sebou vzájemně komunikovaly, při společných aktivitách spolupracovaly a při závěrečných reflexích vykazovaly známky tolerance.
- Skupina nedostávala moc společných úkolů, a proto se její vývoj nikterak zásadně neposunul.

Cíle kurikulární

- Seznámení s vývojem keramického řemesla od úplného počátku do roku cca 750 n. l.
- Získání nových a rozšiřujících poznatků z oblasti historie.
- Procvičení známých technik používaných v keramice a poznání technik nových.

Vyhodnocení:

- Děti byly seznámeny s vývojem keramického řemesla od úplného počátku do roku cca 750 n. l.
- Děti získaly nové a rozšiřující poznatky z oblasti historie.
- Děti si procvičily známé techniky používané v keramice a poznaly techniky nové.

3.7 VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKU

Cílem dotazníkového šetření bylo zjistit míru získaných znalostí a zároveň zjistit celkovou atmosféru v keramickém kroužku a vnímání průběhu jednotlivých částí výtvarné řady. Po ukončení programu vyplnili dotazník (viz příloha A) všichni zúčastnění, tj. šest děvčat a jeden chlapec z třídy šesté, dvě děvčata z třídy deváté. Dotazník byl anonymní a jeho vyplnění dobrovolné.

Otevřené otázky zjišťovaly, co nového se děti naučily, co a proč je v programu zaujalo. Uzavřené otázky s možností volby zjišťovaly získané vědomosti. V závěru dotazníku se mohly děti vyjádřit k průběhu celého programu. Výstupy z dotazníků jsou u otázek otevřených v podobě slovní interpretace a u otázek uzavřených v podobě procentuálního vyjádření.

1. V odpovědi na otázku: „Který časový úsek odpovídá době, které jsme se věnovali v průběhu výtvarného cyklu?“ bylo uvedeno:

Tabulka 2: Odpověď na otázku č. 1

	ODPOVĚĎ	POČET	PODÍL
A	0 – 2013	0	0%
B	20 000 př. n. l. – 750 n. l.	8	88%
C	1200 – 1800	1	12%
D	5 000 př. n. l. – 5 000 n. l.	0	0%

Správná odpověď: B. 20 000 př. n. l. – 750 n. l.

2. V odpovědi na otázku „Které světové kontinenty jsme v průběhu výtvarného cyklu navštívili?“ bylo uvedeno:

Tabulka 3: Odpověď na otázku č. 2

	ODPOVĚĎ	POČET	PODÍL
A	Evropa	9	100%
B	Asie	7	77%
C	Afrika	8	88%
D	Amerika	9	100%
E	Austrálie	0	0%
F	Antarktida	0	0%

Správná odpověď: A. Evropa, B. Asie, C. Afrika, D. Amerika

3. V odpovědi na otázku „S kterými novými technikami jste se během výtvarného cyklu blíže seznámili?“ bylo uvedeno:

„Modelování z válečků, engoby, sgrafito, tvarování z plátu, technika šňůrové a lineární keramiky, modelování sošky a postavy, točení na kruhu.“

4. V odpovědi na otázku „Která z vytvářených prací vás nejvíce zaujala a proč?“ bylo uvedeno:

„Práce s plátem.“, „Modelování venuše, protože jsem se naučila pracovat i s menšími věcmi.“, „Vešebt, protože jsem to nikdy nedělala a přišlo mi to zajímavé.“, „Asi ten vešebt, sice jsem dělala hrobku, ale neva. Protože byl i docela těžký a líbilo se mi to.“, „Vešebt.“, „Sgrafito – bylo to pěkné, bavilo mě to a na konci z toho vznikl krásný výrobek.“, „Nejvíce mě bavilo dělat vešebt. Protože mě bavilo modelovat, dělat detail!“, „Věstonická venuše“, „Mexická nádoba, protože jsem si vyzkoušela novou techniku – kreslení do černé engoby.“

5. V odpovědi na otázku „Vytvořte myšlenkovou mapu k heslu „Já a keramika“ byla uvedena hesla:

- *Baví mě keramika, pracování s hlinou, výtvarný cyklus. Dobrý kolektiv. Děláme zajímavé výrobky. Nerada glazuju. Ráda se dívám na někoho zkušeného.*
- *Nové poznatky, zábava, výborný kolektiv, odreagování a odpočinek, relaxace, vytrvalost, každotýdenní činnost, 6 let, seznámení s technikou a zručností.*
- *Zábava, city, kamarádi.*
- *Baví mě i to, že chodíme o čtvrt hodiny dříve, protože se toho za tu dobu hodně dozvím. Vyrobila jsem spoustu krásných výrobků. Baví mě keramika. Hodně jsem se toho na ní naučila. Někdy vytváříme zajímavé věci, např. vešebt. Vždy je na ní příjemná atmosféra. Paní učitelka nám vždy pomůže.*
- *Věstonická venuše. Vešebt. Nočník. Líbilo se mi to a baví mě to.*
- *Baví mě to. Líbí se mi, že se dozvím více o keramice, když cestujeme. Koukám se na různé způsoby na googlu.*
- *Více času. Mám ji ráda. Nebaví mě glazování. Ráda ryju, tvaruju. Ráda ji vytvářím. Málo času.*
- *Baví mě nejvíce vytváření 2D. Ve volném čase. Výrobky rozdávám, některé vystavuji. Vyvíjím si své znalosti.*

6. V odpovědi na otázku „Doplň čísla do diagramu“ bylo uvedeno z 21 možných odpovědí (viz příloha A):

Tabulka 4: Odpověď na otázku č. 6

	SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ	PODÍL	NESPRÁVNÁ ODPOVĚĎ	PODÍL
1	19	90%	2	10%
2	18	86%	3	14%
3	16	76%	5	24%
4	16	76%	5	24%
5	12	57%	9	43%
6	11	52%	10	48%
7	11	52%	10	48%
8	10	48%	11	52%
9	6	28%	15	72%
	SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ	63%	NESPRÁVNÁ ODPOVĚĎ	37%

Správně zařazených informací bylo do diagramu: 63%.

Nesprávně zařazených informací bylo do diagramu: 37%.

7. V odpovědi na otázku „Zde je prostor pro vaše vyjádření, které se týká výtvarného cyklu“ bylo uvedeno:

- *Bavilo mě to, dozvěděla jsem se spoustu nových věcí, které jsem předtím vůbec nevěděla.*
- *Hodně mě to bavilo, naučila jsem se několik nových věcí.*
- *Líbí se mi to, občas nesouhlasím, ale pak to zvládnu.*
- *Bavilo mě to a ráda bych si to zopákla.*
- *Keramika mě baví celkově. Ráda tvaruju, maluju. Výtvarný cyklus mě taky bavil, alespoň jsem si oživila učení.*

Závěrečné vyhodnocení:

Po vyhodnocení odpovědí uvedených v dotazníku vyplývá:

1. 88% dětí si dobře uvědomuje časový úsek, o kterém výtvarná řada vypovídá.
2. 100% dětí správně uvedlo, že jsme v průběhu výtvarného cyklu navštívili Evropu. 100% dětí správně uvedlo, že jsme v průběhu výtvarného cyklu navštívili Ameriku. 88% dětí správně uvedlo, že jsme v průběhu výtvarného cyklu navštívili Afriku. 77% dětí správně uvedlo, že jsme v průběhu výtvarného cyklu navštívili Asii. 100% dětí správně uvedlo, že jsme v průběhu výtvarného cyklu nenavštívili Austrálii a Antarktidu.
3. Děti uvedly některé nové techniky, které se objevily ve výtvarné řadě.
4. Nejvíce děti zaujala výroba vešebtů, Věstonické venuše a technika sgrafito.
5. Z vytvořených myšlenkových map vyplývá, že celková atmosféra v kroužku keramiky je dobrá a keramika děti baví.
6. Správně zařazených informací bylo do diagramu 63%, nesprávně zařazených informací bylo do diagramu 37%.
7. Výtvarný cyklus děti bavil.

4 ZÁVĚR

Při studiu pedagogiky volného času se často ve stěžejních předmětech mluvilo o zážitku, jak jej navodit, prohloubit a dětem nabídnout při různých aktivitách. Samotná keramická tvorba je velkým zážitkem. V artefietice je zážitek také důležitým prvkem. Všechny tři oblasti, které propojují tuto práci, mají ve svém východisku zážitek. Nejen zážitek propojuje tyto oblasti, je jím také dialog, komunikace, motivace a reflexe. Učení EUR má dokonce reflexi v samotném názvu. Moje snaha byla o propojení zážitkové pedagogiky, keramické tvorby, artefietiky a třífázového učení EUR. Snažila jsem se o účelné propojení do celku, který nese znaky všech oborů. Není to tedy jen keramická tvorba, ale také vztahy mezi dětmi, poznání, dialog, vnitřní prožívání dětí i moje. Byl to pro mne zážitek předkládat dětem námět, který má hlubší význam, pozorovat proces hledání, samotné tvorby a radost z úspěchu, při které děti objevovaly samy sebe, a jejich sebedůvěra mohla zas o kousek poporůst.

Snažila jsem se o vytvoření příjemné atmosféry v duchu přátelských rozhovorů. Ne vždy to byl lehký úkol. Vzhledem k problémovému věku dětí, kdy věci jsou „černé nebo bílé“, výrazným charakterovým vlastnostem a momentální celkové náladě přichozích, nejednou nastala konfliktní a vypjatá situace. Pokud v této chvíli motivace a evokace nepomohla, vždy pomohlo asertivní chování. Zde bych chtěla zdůraznit, jak velký vliv má momentální stav samotného vychovatele na celkovou atmosféru ve školním prostředí. Je třeba si tento fakt uvědomit a při práci s dětmi jej zohledňovat.

V průběhu cyklu pracovaly děti s různým nadšením, jednotlivá témata rozebíraly při samotné tvorbě a snažily se vzpomenout na další poznatky z vyučování a spojit je s probíraným tématem. Vždy byly spokojeny s výsledky své práce. Největší radost měly, pokud dokázaly něco, o čem byly přesvědčeny, že to nemohou zvládnout. Měla jsem dojem, že témata a náměty jsou pro ně zajímavé a že u nich vzbuzují zájem.

Artefietické prvky byly zařazeny jen v některých hodinách. Ačkoliv jsem se snažila při každém setkání zařadit reflexi, z důvodu časové tísně jsme ji nestihli. Nahrazovali jsme to dialogy, které se uskutečňovaly při samotné tvorbě. Děti si povídaly o svých pocitech a náladách, vyjadřovaly svoje názory a zároveň se dostávaly do role posluchačů, kdy si mohly názory ostatních vyslechnout. Je potřeba se z tohoto poučit a pro příště zorganizovat čas tak, aby artefietické prvky mohly být plně zařazeny. Více a lépe kalkulovat s časem a případně rozdělit program do jednotlivých bloků.

Snažila jsem se nepřehltit děti zbytečnými informacemi a neustále jsem základní informace opakovala v naději, že si je děti zapamatují. Podle výsledků dotazníkového šetření jsem dosáhla polovičního úspěchu. Děti si správně pamatovaly 63% informací. Vzhledem k účasti, jež nebyla stoprocentní, to považuji za úspěch. V dotazníku, který byl vyplněn následující hodinu po posledním výletu do Střední Ameriky, si děti při tvorbě myšlenkové mapy mohly také uvědomit, jak je keramika ovlivňuje, co jim přináší a co pro ně znamená.

Při realizaci výtvarné řady jsem hodně bojovala s časem. Vždy jsem měla v programu naplánovanou diskusi a společné zhodnocení prací. Protože je však tato aktivita řazena až na konec hodiny, většinou jsme ji z časových důvodů nestihli. Keramika s sebou přináší i jiná úskalí. Než je dílo vysušené, vypálené a naglazované, trvá to poměrně dlouho. Dítě tedy zpracovává svoje dílo nadvakrát a na výsledek si musí počkat. Snažila jsem se vybírat náměty k jednotlivým částem tak, aby měly děti pocit dokonané práce. Přesto se musela díla dotvořit až po prvním výpalu. Hodnocení jednotlivých prací jsem proto zařadila do hodin, kdy už byly všechny výrobky po druhém výpalu a dostaly tak konečný vzhled. S dětmi jsem se také domluvila na veřejné prezentaci celé výtvarné řady. Ta se uskutečnila v rámci Dne otevřených dveří, kdy školu navštěvuje mnoho rodičů.

Mým cílem bylo přiblížit dětem keramiku jako řemeslo, kdy základním stavebním kamenem je umět a znát. Keramika, jež je po staletí stále stejná, používá stejné postupy a techniky, je pro dnešního člověka, který si umí najít čas, osvobozujícím, uvolňujícím a inspirujícím nástrojem pro smysluplný život. V dnešní době plné umělých a nevkusných věcí, naservírované krásy a virtuálního světa je naším posláním uchovávat v lidské mysli představu něčeho krásného a zároveň užitečného.

Příprava této výtvarné řady pro mne nebyla jednoduchá, avšak význam, jež přinesla tvorba této bakalářské práce, je pro mne obrovský.

Obrázek 1: Koláž žákovských prací.

5 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- 1) BURENHULT, G., eds., 2006. *Velké civilizace: kultura a společnost starověku*. 1. vyd. Praha: Argo. ISBN 80-7203-778-1.
- 2) ČINČERA, J., 2007. *Práce s hrou: pro profesionály*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1974-0.
- 3) GRECMANOVÁ, H., URBANOVSKÁ, E., 2007. *Aktivizační metody ve výuce, prostředek ŠVP*. 1. vyd. Olomouc: Hanex. ISBN 80-85783-73-8.
- 4) CHAVARRIA, J., 1996. *Velká kniha keramiky*. 1. vyd. Praha: Knihcentrum. ISBN 80-9021 82-9-6.
- 5) MATTISON, S., 2004. *Jak se dělá keramika*. 1. vyd. Praha: Slovart. ISBN 80-7209-599-4.
- 6) PÁVKOVÁ, J., aj. 1999. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-295-5.
- 7) PAVLŮ, I., ZÁPOTOCKÁ, M., 2007. *Archeologie pravěkých Čech – Neolit*. 1. vyd. Praha: Archeologický ústav AV ČR. ISBN 978-80-86124-71-1.
- 8) POŠAROVÁ, M., 2012. *Výtvarné vyjadřování 3 (Prostorová tvorba)*. 1.vyd. Liberec: Technická univerzita Liberec. ISBN 978-80-7372-837-3.
- 9) POŠAROVÁ, M., 2013. *Úvod do keramické tvorby*. 1.vyd. Liberec: Technická univerzita Liberec. ISBN 978-80-7372-926-4.
- 10) PRŮCHA, J., 1996. *Pedagogická evaluace: hodnocení vzdělávacích programů, procesů a výsledků*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-1333-8.

- 11) PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J., 2008. *Pedagogický slovník*. 5. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7376-416-8.
- 12) RADA, P., 1995. *Techniky keramiky*. 1. vyd. Praha: Aventinum. ISBN 80-85277-47-6.
- 13) RADA, P., 1997. *Slabikář keramika*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 80-7169-419-3.
- 14) ROESELOVÁ, V., 1996. *Techniky ve výtvarné výchově*. 1. vyd. Praha: Sarah. ISBN 80-902267-1-X.
- 15) ROESELOVÁ, V., 1997. *Řady a projekty ve výtvarné výchově*. 1. vyd. Praha: Sarah. ISBN 80-902267-2-8.
- 16) ROSOVÁ, D., 2003. *Keramika: dekorativní techniky*. 1. vyd. Praha: Ikar. ISBN 80-249-0261-3.
- 17) RULF, J., VÁLKOVÁ, V., 2000. *Dějepis pro 6. ročník základní školy a 1. ročník osmiletého gymnázia*. 1. vyd. Praha: SPN. ISBN 80-85937-59-X.
- 18) SLAVÍK, J., 1997. *Od výrazu k dialogu ve výchově: artefiletika*. 1. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 80-7184-437-3.
- 19) SLAVÍKOVÁ, V., SLAVÍK, J., ELIÁŠOVÁ, S., 2007. *Dívej se, tvoř a povídej!: artefiletika pro předškoláky a mladší školáky*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-322-2.
- 20) SVOBODA, J. A., 2011. *Počátky umění*. 1. vyd. Praha: Academia. ISBN 978-80-200-1925-7.
- 21) ŠAMŠULA, P., ADAMEC, J., 2000. *Průvodce výtvarným uměním I*. 2. vyd. Praha: SPL - Práce ve spolupráci s nakladatelstvím Albra. ISBN 80-86287-22-X.

- 22) ŠEBESTOVÁ, A. 2006. *Metody kritického myšlení při výuce na 1. stupni ZŠ*. Diplomová práce. Brno: Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity. Vedoucí diplomové práce Hana Horká.
- 23) VERNER, M., BAREŠ, L., VACHALA, B., 2007. *Encyklopedie starověkého Egypta*. 1. vyd. Praha: Libri. ISBN 978-80-7277-306-0.
- 24) WEIß, G., 2007. *Keramika umění z hlíny: kulturní dějiny a keramické techniky*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-1954-2.
- 25) ZORMANOVÁ, L., 2012. *Výukové metody v pedagogice: s praktickými ukázkami*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4100-0.

6 SEZNAM OBRÁZKŮ

OBRÁZEK 1: KOLÁŽ ŽÁKOVSKÝCH PRACÍ.....	45
OBRÁZEK 2: VENUŠE, DÍVČÍ PRÁCE, VÝŠKA 11 CM.	54
OBRÁZEK 3: VENUŠE, DÍVČÍ PRÁCE, VÝŠKA 12 CM.....	54
OBRÁZEK 4: VENUŠE, DÍVČÍ PRÁCE, VÝŠKA 13 CM.....	54
OBRÁZEK 5: VENUŠE, DÍVČÍ PRÁCE, VÝŠKA 10 CM.....	54
OBRÁZEK 6: MISKA, CHLAPECKÁ PRÁCE, VÝŠKA 6 CM.....	55
OBRÁZEK 7: MISKA, DÍVČÍ PRÁCE, VÝŠKA 5 CM.....	55
OBRÁZEK 8: MISKA, DÍVČÍ PRÁCE, VÝŠKA 4 CM.....	55
OBRÁZEK 9: MISKA, DÍVČÍ PRÁCE, VÝŠKA 10 CM.....	55
OBRÁZEK 10: TABULKA, DÍVČÍ PRÁCE, VELIKOST 20X15 CM.....	56
OBRÁZEK 11: TABULKA, DÍVČÍ PRÁCE, VELIKOST 11X16 CM.....	56
OBRÁZEK 12: TABULKA, DÍVČÍ PRÁCE, VELIKOST 20X16 CM.....	56
OBRÁZEK 13: MISKA TOČENÁ, DÍVČÍ PRÁCE, VÝŠKA 4 CM.....	56
OBRÁZEK 14: VEŠEBT, DÍVČÍ PRÁCE, VÝŠKA 29 CM.	57
OBRÁZEK 15: SARKOFÁG, DÍVČÍ PRÁCE, VÝŠKA 25 CM.....	57
OBRÁZEK 16: VEŠEBT, CHLAPECKÁ PRÁCE, VÝŠKA 30 CM.....	57
OBRÁZEK 17: SARKOFÁG, DÍVČÍ PRÁCE, VÝŠKA 28 CM.....	57
OBRÁZEK 18: NÁDOBA, DÍVČÍ PRÁCE, VÝŠKA 23 CM.	58
OBRÁZEK 19: NÁDOBA, CHLAPECKÁ PRÁCE, VÝŠKA 25 CM.....	58
OBRÁZEK 20: NÁDOBA, DÍVČÍ PRÁCE, VÝŠKA 27 CM.	58
OBRÁZEK 21: NÁDOBA, DÍVČÍ PRÁCE, VÝŠKA 22 CM.....	58

7 SEZNAM TABULEK

TABULKA 1: VÝTVARNÁ ŘADA.....	25
TABULKA 2: ODPOVĚĎ NA OTÁZKU Č. 1.....	40
TABULKA 3: ODPOVĚĎ NA OTÁZKU Č. 2.....	40
TABULKA 4: ODPOVĚĎ NA OTÁZKU Č. 6.....	42
TABULKA 5: ČASOVÁ OSA	53

8 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A: Závěrečný dotazník	51
Příloha B: Časová osa	53
Příloha C: Věstonická venuše	54
Příloha D: Lineární, vypíchaná a šňůrová keramika	55
Příloha E: Klínové písmo a hrnčířský kruh	56
Příloha F: Vešeby	57
Příloha G: Předkolumbovská keramika	58

9 PŘÍLOHY

Příloha A: Závěrečný dotazník

Prosím o vyplnění dotazníku

Tento dotazník slouží k evaluaci výtvarného cyklu, který je součástí bakalářské práce na téma: Toulky světem jako téma pro keramickou tvorbu ve volnočasových aktivitách. Je určen žákům, kteří navštěvují keramický kroužek na ZŠ v Osečné. Dotazník je anonymní a jeho vyplnění dobrovolné. Výsledky budou použity pouze v bakalářské práci Jany Zábrodské, studentky PVČ – K.

1. Který časový úsek odpovídá době, které jsme se věnovali v průběhu výtvarného cyklu?

A.	0 – 2013	C.	1200 – 1800
B.	20 000 př. n. l. – 750 n. l.	D.	5 000 př. n. l. – 5 000 n. l.

2. Které světové kontinenty jsme v průběhu výtvarného cyklu navštívili?

A.	Evropa	D.	Amerika
B.	Asie	E.	Austrálie
C.	Afrika	F.	Antarktida

3. S kterými novými technikami jste se během výtvarného cyklu blíže seznámili?

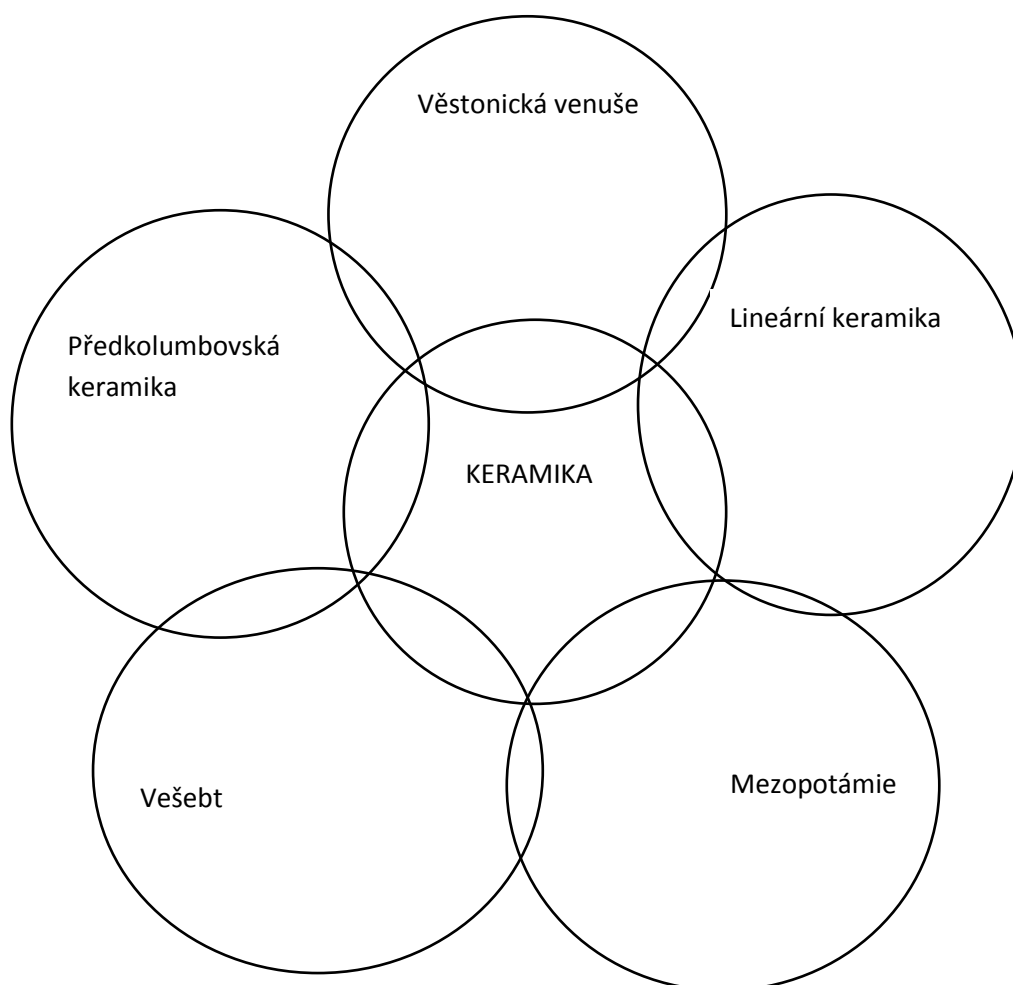
4. Která z vytvářených prací vás nejvíce zaujala a proč?

5. Vytvořte myšlenkovou mapu k heslu „já a keramika“.

6. Doplň čísla do diagramu:

1. klínové písmo, 2. Egypt, 3. symbol plodnosti, 4. ukládání mrtvých na levém boku, 5. město bohů, 6. objev hrnčířského kruhu, 7. sarkofág, 8. Chrám opeřeného hada, 9. trojypichy, 10. pravěké umění, 11. Mexico – Teotihuacán, 12. hliněné tabulky, 13. Dolní Věstonice, 14. pomocníci v posmrtném životě, 15. pyramida Slunce a Měsíce, 16. vypíchaná keramika, 17. Kniha mrtvých, 18. Chammurapiho zákoník, 19. spirály a meandry, 20. nález první keramiky na světě, 21. řemeslo

7. Zde je prostor pro vaše vyjádření, které se týká výtvarného cyklu:

Příloha B: Časová osa

Tabulka 5: Časová osa

DOBA		OBYDLÍ	ZPŮSOB ŽIVOTA	EVROPA		EGYPT, MEZOPOTÁMIE, MEZOAMERIKA	
PRAVĚK	DOBA KAMENNÁ	STARŠÍ DOBA KAMENNÁ - PALEOLIT	JEDNODUCHÉ PŘÍSTŘEŠKY, STANOVÁ OBYDLÍ, SÍDLIŠTĚ, PŘEVYSY SKAL	LOV A SBĚR - LOVCI VELKÝCH ZVÍŘAT - JELENŮ, SOBŮ, MEDVĚDŮ A MAMUTŮ PAZOUREK - OŠTĚP, LUK, ŠÍP PRAVĚKÉ UMĚNÍ - JESKYNNÍ MALBY, SOŠKY VENUŠÍ	40 000 př.n.l.	Homo sapiens sapiens	
					20 000 př.n.l.	VZNIK VĚSTONICKÉ VENUŠE	
		10 000 př.n.l.			POČÁTEK ZEMĚDĚLSTVÍ NA BLÍZKÉM VÝCHODĚ		
		9 000 př.n.l.					
	STŘEDNÍ DOBA KAMENNÁ - MEZOLIT		OTEPLENÍ VYHYNUTÍ VELKÝCH ZVÍŘAT - LOV JELENA, SRNCE, PRASETE OCHOČENÍ PSA	8 000 př.n.l.	POČÁTEK PĚSTOVÁNÍ OBILOVIN, LUŠTĚNIN, LNU CHOV OVCÍ, KOZ, SKOTU, PRASAT		
				7 000 př.n.l.			
STAROVĚK	DOBA BRONZOVÁ	POZDNÍ DOBA KAMENNÁ - ENEOLIT	RODINNÉ DOMY - HRADIŠTĚ	DĚLBA PRÁCE - ŽENA X MUŽ KULTURA S POHŘBY SKRČENCŮ	6 000 př.n.l.	PŘÍCHOD PRVNÍCH ZEMĚDĚLCŮ DO ČECH	
					5 000 př.n.l.	KULTURA S KERAMIKOU: VOLUTOVOU - LINEÁRNÍ VYPÍCHANOU A MORAVSKOU MALOVANOU	
	DOBA ŽELEZNÁ			DĚLBA PRÁCE - ZEMĚDĚLEC X ŘEMESLNÍK VYNÁLEZY: ORADLO, VOZY S KOŇMI A DOBYTKEM VZNIK ŘEMESEL	4 000 př.n.l.		HIEROGLIFY
					3 000 př.n.l.	PŘÍCHOD LIDU S ŠŤŮROVOU KERAMIKOU	VZNIK HRNČÍŘSKÉHO KRUHU
					2 000 př.n.l.		Tutanchamon 1333 – 1323 př. n. l.
					1 000 př.n.l.		DO 1 000 PŘ.N.L. KLÍNOVÉ PÍSMO
NOVOVĚK	MODERNÍ SOUČASNÁ SPOLEČNOST				0		Teotihuacán 1. – 8. stol. n. l.
					1 000 n.l.		
					2 000 n.l.		
					2013 n.l.		

Příloha C: Věstonická venuše

Obrázek 2: Venuše, dívčí práce, výška 11 cm.

Obrázek 3: Venuše, dívčí práce, výška 12 cm.

Obrázek 4: Venuše, dívčí práce, výška 13 cm.

Obrázek 5: Venuše, dívčí práce, výška 10 cm.

Příloha D: Lineární, vypíchaná a šňůrová keramika

Obrázek 6: Miska, chlapecká práce, výška 6 cm.

Obrázek 7: Miska, dívčí práce, výška 5 cm.

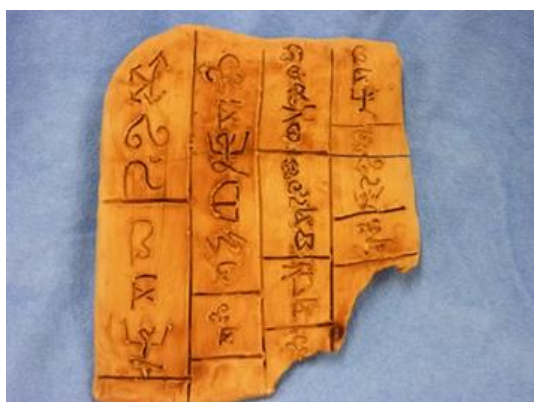

Obrázek 8: Miska, dívčí práce, výška 4 cm.

Obrázek 9: Miska, dívčí práce, výška 10 cm.

Příloha E: Klínové písmo a hrnčířský kruh

Obrázek 10: Tabulka, dívčí práce, velikost 20x15 cm.

Obrázek 11: Tabulka, dívčí práce, velikost 11x16 cm.

Obrázek 12: Tabulka, dívčí práce, velikost 20x16 cm.

Obrázek 13: Miska točená, dívčí práce, výška 4 cm.

Příloha F: Vešebt

Obrázek 14: Vešebt, dívčí práce, výška 29 cm.

Obrázek 15: Sarkofág, dívčí práce, výška 25 cm.

Obrázek 16: Vešebt, chlapecká práce, výška 30 cm.

Obrázek 17: Sarkofág, dívčí práce, výška 28 cm.

Příloha G: Předkolumbovská keramika

Obrázek 18: Nádoba, dívčí práce, výška 23 cm.

Obrázek 19: Nádoba, chlapecká práce, výška 25 cm.

Obrázek 20: Nádoba, dívčí práce, výška 27 cm.

Obrázek 21: Nádoba, dívčí práce, výška 22 cm.